

NTtdK

Nederlands Tijdschrift *tegen de* Kwakzalverij

JAARGANG 122 | 2011 | 1

*Tussen geneeskunde
en prostitutie*

*Wonder(lijk)
spul*

SD PPM

Het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij (v/h Actieblad, v/h Maandblad tegen de Kwakzalverij) is een uitgave van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, vereniging tot evaluatie van alternatieve behandelmethoden en tot bestrijding van kwakzalverij

ADVIESRAAD

Prof. dr. J.A. den Boer, hoogleraar biologische psychiatrie
Prof. dr. P. Borst, emeritus hoogleraar klinische biochemie
Prof. dr. D.D. Breimer, emeritus hoogleraar farmacologie
Prof. dr. W.M.J. Levelt, emeritus hoogleraar psycholinguïstiek
Prof. dr. A. Rijnberk, emeritus hoogleraar interne geneeskunde gezelschapsdieren

REDACTIE

B. van Dien, ntttdk.r@xs4all.nl

Aanleveren van kopij, maximaal 1500 woorden, in Word. Afbeeldingen dienen als aparte bestanden aangeleverd te worden, elektronische figuren tif- of jpeg-format, minimaal 600 pixels. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen en brieven te redigeren en in te korten. De auteurs verlenen impliciet toestemming voor openbaarmaking van hun bijdrage in de elektronische uitgave van het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij.

Jaarabonnement: € 37,50

Losse nummers: € 9,50

ISSN: 1571-5469

Omslagtekening: *Kat na handoplegging* door Nina Maissouradze

Vereniging tegen de Kwakzalverij opgericht 1 januari 1881

Correspondentieadres: Harmoniehof 65, 1071 TD Amsterdam

tel: 020 6739479, 020 5122482, e-mail: secretariaat@kwakzalverij.nl

BESTUUR

Voorzitter: dr. C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn

Secretaris: prof. dr. F.S.A.M. van Dam, psycholoog, Amsterdam

Penningmeester: C.H.P. Pellicaan, apotheker, Sleeuwijk

LEDEN

G. R. van den Berg, psychiater, Amsterdam

Dr. M. J. ter Borg, MDL-arts i.o., Barendrecht

Mr. Th. J. Douma, oud-advocaat, Leiden

Mw. C.J. de Jong, anesthesiologe, Amsterdam

Mw. drs. S. J. M. Josephus Jitta, docente Italiaans, Amsterdam

P.G. Klasen, tandarts, Sneek

Prof. dr. R.A.P. Koene, emeritus hoogleraar nefrologie, Nijmegen

Dr. J.T. Lumeij, uhd diergeneeskunde, Houten

C.P. van der Smagt, huisarts i.r., De Bilt

Prof. dr. H. Timmerman, emeritus hoogleraar farmacochemie, Oegstgeest

Prof. dr. M. Vermeulen, neuroloog, Amsterdam

M.A. Westerouen van Meeteren, medisch-juridisch adviseur, Vught

ERELID

I.A. van de Graaff (1943-2009)

De contributie bedraagt minimaal € 40 zulks met inbegrip van een abonnement op het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerling-verpleegkundigen € 10;

begunstiger wordt men door schenking aan de vereniging van minimaal € 400.

Rekeningnummer 32237 ten name van de penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Sleeuwijk

Iets tussen geneeskunde en prostitutie: alternatieve geneeswijzen

Catherine de Jong

In 2007 is door het NEN, ons nationale normalisatie-instituut, een 115 bladzijden tellend rapport uitgebracht dat voor de bestrijding van kwakzalverij uitermate belangrijk is. Helaas is het tot nu toe vrijwel onopgemerkt gebleven. Het rapport *Omgevingsverkenning Wellness* is door NEN uitgevoerd in opdracht van de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA). Het rapport is daarmee ook eigendom van de VWA. Tot nu toe is er nog niets bekend over vervolgstappen naar aanleiding van het onderzoek. Met dit rapport is het mogelijk om een scherpe grens te trekken tussen medische behandelingen enerzijds, en wellnessbehandelingen en alternatieve behandelingen anderzijds.

WAT IS NEN

NEN (*NE*derlandse Norm) bestaat al negentig jaar. NEN houdt zich bezig met het opstellen van nationale en internationale normen en werkt in Europees (CEN = *Comité Européen de Normalisation*, niet te verwarren met Christelijk Ecologisch Netwerk, CENELEC = *Comité Européen de Normalisation Electrotechnique*, ETSI = Europees Telecommunicatie en Standaardisatie Instituut) en wereldwijd (ISO = *International Organisation for Standardization*, IEC = *International Electrotechnical Commission* en ITU = *International Telecommunication Union*) verband aan economische groei en welzijn. Opgericht in 1916 door de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel en het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, is NEN uitgegroeid tot een organisatie met 300 medewer-

kers en ruim 1.400 normcommissies. Daarmee vormt NEN hét toonaangevende kennisnetwerk in de wereld van normen en regelgeving. NEN is een onderneming zonder winstoogmerk. De activiteiten bestaan grotendeels uit ontwikkelingsprojecten voor het bedrijfsleven. Bij sommige projecten is de overheid medeopdrachtgever. Daarnaast levert NEN normen, cursussen, evenementen en adviezen.¹

WAT IS WELLNESS

Wellness is een samenvoeging van 'well being' en 'fitness'. De betekenis van het woord is daarmee een samenvoeging van 'je goed voelen' en 'actief bezig zijn met je lichaam'. In goed Nederlands wordt er welbevinden mee bedoeld. Wellness is een verzamelbegrip waaronder in feite alles geschaard kan worden wat het wel-

bevinden positief kan beïnvloeden. Wellness als levensstijl is een zeer ruim begrip. Het is te vertalen als zelfzorg en valt onder de eigen verantwoordelijkheid en de vrije keuzes van de burger.

NEN-RAPPORT OMGEVINGSVERKENNING WELLNESS

Het rapport biedt een omschrijving van de wellnessbranche en de wijze waarop deze georganiseerd is.

De schrijvers hanteren de volgende definitie: 'Wellness is de branche die zich bezighoudt met het aanbieden van diensten en (be)handelingen met het oogmerk het persoonlijke welbevinden van de cliënt te bevorderen, dit gebeurt door behandelingen gericht op ontspanning, lichamelijke gesteldheid/fitheid of uiterlijke verfraaiing (tijdelijk of permanent).' Van de definitie uitgesloten zijn seksuele dienstverlening en behandelingen met een medische indicatie. Een sterke eigen wens van de consument om gebruik te maken van de dienst of het product is een kenmerk van de wellnessbehandeling.

Er worden drie typen behandelingen onderscheiden, namelijk ontspannende behandelingen, inspannende behandelingen gericht op conditie en vitaliteit of gewichtsbeheersing, en verfraaiende behandelingen.

Tevens wordt er een onderscheid gemaakt op basis van de rol van de klant in de behandeling, namelijk actief of passief. Actief betekent dat de gebruiker zelf zorgt voor het ondergaan van de behandeling. Passief betekent dat iemand anders de behandeling uitvoert. Deze indeling is belangrijk, omdat hieraan verantwoordelijkheden en overdracht daarvan gekoppeld zijn.

Sectoren die raakvlakken hebben met wellness, zoals horeca, prostitutie, levensmiddelen, gezondheidszorg, recreatie en sport worden buiten beschouwing gelaten.

AFBAKENING VAN WELLNESS TEN OPZICHTE VAN GEZONDHEIDSZORG

Medisch handelen is het totaal van onderzoek en behandeling, met als doel het ziektebeloop van de patiënt zo gunstig mogelijk te beïnvloeden. Medische behandelingen kunnen een risico met zich meebrengen. Zolang dit risico opweegt

tegen de te behalen gezondheidswinst voor de patiënt en voor de populatie wordt dit risico geaccepteerd.

Wellnessbehandelingen omvatten alles wat het welbevinden positief kan beïnvloeden maar ze leveren geen gezondheidswinst op, alleen een subjectief gevoel van welbevinden. Het is niet aanvaardbaar dat wellnessbehandelingen risico's met zich mee brengen.

Het grensvlak tussen gezondheidszorg en wellness bestaat uit een drietal aspecten. Ten eerste hebben sommige wellnessbehandelingen mogelijk een preventieve werking op het ontstaan van gezondheidsklachten. Ten tweede wordt in het aanbod van wellnessbehandelingen vaak gebruik gemaakt van termen die traditioneel in de medische wereld gebruikt worden, zoals therapie en kuur. Ten derde zijn er vormen van behandeling die zich begeven op het grensvlak tussen wellness en gezondheidszorg, zoals bijvoorbeeld acnebehandeling op medische indicatie door een schoonheidsspecialiste of voetbehandeling door een pedicure bij een patiënt met diabetes.

De indicatie op basis waarvan van een behandeling gekozen en gestart wordt is een belangrijk punt om het overgangsbied tussen de handelingen onder gezondheidszorg en wellness af te bakenen. Acne is een ziekte. Een schoonheidsspecialiste kan met haar behandeling verbetering bewerkstelligen. Een diabetespatiënt heeft vaak gevoelsstoornissen in zijn voeten. Een ontstoken teen leidt tot ontregelde bloedsuikerwaarden en niet zelden is een teenamputatie noodzakelijk.

Wanneer het ziektebeloop niet wordt beïnvloed door een behandeling en alleen een subjectief gevoel van welbevinden wordt verkregen, is er sprake van een wellnessbehandeling.

In hoofdstuk 3.1 van het NEN-rapport volgt een gedetailleerde beschrijving van de afbakening en begripsbepaling van het begrip wellness. 'Alle vormen van wellness worden gekenmerkt door een sterke eigen wens, een intrinsieke motivatie van de gebruiker om gebruik te maken van de dienst of het product'. Dit in tegenstelling tot de gezondheidszorg waar een medische aandoening een behandeling noodzakelijk of zinvol maakt. Welbevinden is subjectief, en wat er voor nodig is om dit te bereiken is erg persoonlijk.

ALTERNATIEVE BEHANDELWIJZEN

Een behandeling, die medisch gezien niet zinvol en niet noodzakelijk is, uitgevoerd op verzoek van een cliënt moet dus als wellnessbehandeling geïnclassificeerd worden. Alternatieve behandelingen zoals reiki, ayurveda, aromatherapie en massage worden in dit NEN-rapport ingedeeld in de categorie ontspannende wellnessbehandelingen.

Acupunctuur valt volgens dit NEN-rapport ook onder wellnessbehandelingen. Citaat: 'Prikken in de huid zonder het achterlaten van stoffen zou geen medische handeling zijn', evenals het aanbrengen van piercings en behandelingen van de schoonheidsspecialisten met behulp van naalden. Prikken door de huid waarbij wel stoffen worden achtergelaten (bijvoorbeeld bij het opvullen van rimpels) is wel een medische handeling. De uitzondering op deze regel is het aanbrengen van tatoeages. Hierbij wordt met behulp van naalden kleurstof in de huid gebracht met als doel verfraaiing van het lichaam. Tatoeages vallen dus onder het hoofdstuk wellness. Er is echter een zeer zelden voorkomende uitzondering: tatoeages op medische indicatie om bijvoorbeeld sterk gekleurde huidafwijkingen zoals een wijnvlek minder opvallend te maken.

Van meer dan 50 symptomen en kwalen is aangetoond dat behandeling met acupunctuur medisch niet zinvol is.³ Hoewel zeer zeldzaam kan een acupunctuurbehandeling schadelijke gevolgen hebben. Er zijn zelfs mensen overleden na acupunctuurbehandeling.⁴

Samengevat: bij acupunctuur worden geen stoffen achtergelaten in het lichaam en het beloop van ziekten wordt er niet gunstig door beïnvloed zoals steeds weer blijkt uit wetenschappelijk onderzoek waarin acupunctuur wordt vergeleken met een placebobehandeling. Het is dus een wellnessbehandeling.

Homeopathie wordt in dit rapport niet genoemd. Een homeopathische behandeling is

een medisch zinloze behandeling die het ziektebeloop van de patiënt niet beïnvloedt en die hoogstens het welbevinden van de cliënt verbetert.⁵ De eigen wens van de patiënt staat vaak op de voorgrond bij homeopathische behandeling. Daarmee valt homeopathie ook onder wellnessbehandelingen. Het NEN-rapport vermeldt terecht dat homeopathische middelen niet als geneesmiddelen (RVG: Register Verpakte Geneesmiddelen) maar apart worden geregistreerd: RVH, Register Verpakte Homeopatica.

CONCLUSIE

Het NEN-rapport 2007 *Omgevingsverkenning Wellness* helpt ons een scherpe grens te trekken tussen medische behandelingen en alternatieve geneeswijzen. Medische behandelingen zijn medisch zinvol of noodzakelijk. Alternatieve behandelwijzen beïnvloeden het ziektebeloop niet maar dragen alleen bij aan een gevoel van welbevinden en vallen daarmee onder de wellnessbehandelingen.

Alternatieve behandelwijzen uitgevoerd door artsen zijn en blijven wellnessbehandelingen. Dergelijke behandelingen dienen niet onder de vergoeding van de ziektekostenverzekering te vallen en wel met BTW belast te worden zoals gebruikelijk is voor alle wellnessbehandelingen. ■

Literatuur

- 1 website: www.nen.nl
- 2 NEN-rapport *Omgevingsverkenning Wellness*, Charlotte Mosies en Imola Ferro, NEN Consumentenzaken, Delft, december 2007
- 3 Cochrane database: www.cochrane.org/acupuncture
- 4 Deaths after acupuncture: A systematic review. *The International Journal of risk and Safety in Medicine*, IOS Press, ISSN 0924-6479 (Print) 1878-6847 (Online), Vol 22 Nr 3 / 2010
- 5 Cochrane database: www.cochrane.org/homeopathy

Wonder(lijk) spul

Sophie J. M. Josephus Jitta

In de verzameling advertenties voor ‘gezondheidsbevorderende’ producten, die ik zo tussen 1999 en 2010 heb opgebouwd (zie *NTtdK* 4; 2010:26-28), bevindt zich ook reclame voor miraculeuze apparaatjes en anderszins wonderlijk spul, waarmee bijvoorbeeld pijnreductie wordt bewerkstelligd of zelfs pijnverdwijning, waarmee ouderdomsrimpels worden weggevaagd en voetklachten de wereld uitgeholpen. Veruit het raarst uitzijnde apparaatje is de ‘Therapeutische Cellulitiskop’, dat van de sinaasappelhuid waardoor ooit zovele dames jammerlijk worden getroffen, in korte tijd weer een babyhuidje maakt. Ik kom er later op terug. Ik beperk mij in dit stuk tot de advertenties die mijns inziens het hoogste onwaarschijnlijkheids- om niet te zeggen kwakgehalte hebben.

Zo zijn daar de zogenaamde pijnstillers. Tweeënhalve advertentie betreft een pen, die respectievelijk Pain Gone, PainGone-Pen of ‘Pain Gone’ Pen wordt genoemd, een voorwerp in de vorm van een dikke balpen, waarmee pijn wordt weggeklikt. Ik zeg expres tweeënhalve, omdat één ervan bedrieglijk is verpakt als artikel-in-de-krant. De naam van de pen is zoals wel vaker bij producten met (onaanmemelijk) klinkende claims bijzonder goed gekozen. Een kenmerk van kwakschap-in-het-algemeen is dat de voorgestelde behandeling of het aanbevolen product voor de meest uiteenlopende kwalen geschikt zouden zijn. En zo valt in elk geval voor Pain Gone het doel: in de advertentie wordt beweerd dat deze pen kan worden gebruikt bij onder andere spit, kiespijn, whiplash, slijmbeursontsteking, migraine, voetbalknie, spierpijn, botontkalking en gordelroos (*Weekend*, 2004).

De advertentie voor de PainGone Pen (*Weekend*, 2003) pakt het weer anders aan. Ook deze vertoont kwakarakteristieken maar weer andere: het geschermd met wetenschappelijk onderzoek, de juichverhalen van al dan niet met naam genoemde tevreden gebruikers en de foto. De foto is ditmaal niet van een dikke en door gebruik van het middel flinterdun geworden dame, noch van een dankzij de inname van kruidenextracten fit

ogende oudere. Hij is van in de advertentie geciteerde buitenlandse ‘wetenschapsbeoefenaren’, die penpositieve uitspraken hebben gedaan. Het wetenschappelijk onderzoek bestaat uit een aantal in een kadertje beknopt weergegeven zaken. Het zou gaan om een Brits onderzoek naar de werking van de pen bij de behandeling van chronische aandoeningen van spierweefsels. In drie regels wordt de gehanteerde methode uitgelegd en dan volgt: ‘Gemiddelde (SD) scores betreffende pijn en mobiliteit voor elke behandelingsweek (n = 48)’. Vervolgens wordt wat je in nul oogopslagen reeds voelde aankomen zichtbaar: door de pen vermindert de pijn in recordtijd en neemt de mobiliteit sterk toe. Aardig gevonden is voorts de bij dit ‘onderzoekje’, in weer een ander kader, afgedrukte letters CE. Zij staan garant voor des pens werkzaamheid, omdat zij ‘uitsluitend mogen worden gebruikt voor een medisch apparaat dat aan de strenge eisen van de nieuwe richtlijn voldoet’. In werkelijkheid zeggen deze letters natuurlijk iets Europees richtlijnerigs over de veiligheid en niet over de kwaliteit van een product. De juichstories komen deze keer uit Engeland, hetzelfde land dat volgens de advertentie de pen het predikaat ‘Medisch Product van het Jaar’ heeft verleend.

De tweeënhalve advertentie, voor de ‘Pain Gone’ Pen, die in *Het Parool* (2002) heeft ge-

staan is zonder meer het gevaarlijkst, omdat de indruk wordt gewekt dat het om serieuze, betrouwbare, gezondheidsinformatie gaat. Onder het kopje 'Gezondheid' wordt verhaald van de wonderen die met dit apparaatje worden verricht. Er zijn twee tekeningen bij, van een vuist en van een voet, met eronder vermeld welke soort pijn de pen daar wegstikt. Dat (maar weer niet hoe) de pen werkt, wordt in een paar woorden uitgelegd: zij stimuleert de natuurlijke zenuwen die de pijnprykkels dempen. Een klik op de binnenzijde van de pols verlicht onder andere maag- en menstruatiepijn, terwijl een potje klikken (in mijn tijd nog verboden) achter de 'buitenenkel' kiespijn, ischias en pijn aan de heup wegtovert. In het stuk worden als bewijs van deugdelijkheid van de wonderen een met naam en toenaam genoemde Nederlandse huisarts en een Nederlandse anesthesist opgevoerd. De huisarts is zelf een enthousiast pennenklikker, maar de anesthesist plaatst enige kanttekeningen. Zo raadt hij pengebruik af bij blindedarmontsteking (waarom niet bij bijvoorbeeld een gebroken rib of hoofdpijn blijft verder onbelicht), maar kan volgens hem de pen bij reumatische pijnen prima worden ingezet, in plaats van pijnstillers. Deze medisch onderlegde heren vormen als het ware een variant op het gebruikelijke thema van de getuigenis van een tevreden klant. Uiteraard ontbreken in dit 'artikel' noch de termen 'wetenschappelijk onderzoek', noch de dure woorden. Opvallend is verder dat er zo vaak wordt verwezen naar acupunctuur, (omdat??) die ook met 'zenuwstimulatie' werkt.

Verder heb ik in mijn verzameling nog reclame voor andersoortige pijnstillers, één 'gewone' advertentie en één 'advertorial', in de vorm van een interview (*Privé*, 1999), afgenomen door een gezondheidsjournalist. Het betreft een pijnkiller op basis van het ingrediënt MSM. Waar deze letters voor staan wordt niet uitgelegd. Ik vermoed dat ze dienen om een wetenschappelijke indruk te maken, zoals dat ook wel gebeurt met vermageringsproducten (zie *NTtdK*, 3/4;2003). Het vraaggesprek is met de promotor van het product, een in witte jas op de foto gezette landbouwkundig ingenieur die zich heeft verdiept in de natuurgeneeskunde. De uit de kwakadvertenties bekende 'vriendin' die het middel bij stom toeval op het spoor was gekomen, er grote baat bij had en het derhalve aan de gehele vriendinnenkring en naar ik aanneem ver daarbuiten aanbeval, is in dit geval een Amerikaanse collega geworden. In dat werelddeel

is namelijk de pijnstillende eigenschap van MSM ontdekt, door een heuse professor, die er in zo'n twintig jaar onderzoek duizenden patiënten mee heeft behandeld. MSM wordt speciaal aanbevolen voor de bestrijding van chronische pijn, want onze man uit Wageningen weet uit zijn eigen praktijk hoe – en ik citeer letterlijk – 'ontzettend erg het is om mensen steeds weer te zien schipperen met de huidige mogelijkheden'. Daarmee blijkt hij de chemische (lees: reguliere) middelen met hun vervelende bijwerkingen te bedoelen. Bijwerkingen zijn er volgens de landbouwkundig ingenieur bij MSM-gebruik niet. Omdat de advertenties tamelijk oud zijn, surf ik tien jaar later even op het net, met talloze treffers tot gevolg, plus de ontsluiting van de mysterieuze letters: MSM staat voor methylsulfonylmethaan, een 'organische zwavel' dan wel een 'voedingszwavel'. Op mij komt het woord zwavel trouwens nogal chemisch over, terwijl onze Wageningse witjas weliswaar niet expliciet maar toch minimaal impliciet heeft beweerd dat chemisch foute boel is. Even verder surfen laat zien dat er een helende werking van MSM bij osteoarthritis zou blijken uit een onderzoek in India, maar er wordt eerlijkheidshalve bij gezegd dat het onderzoek verre van deugdelijk was.

Terug naar mijn collectie. Er zijn drie advertenties voor wat ik voor het gemak orthopedische klachten noem. Wie rug- of nekklachten heeft, wordt met de door de 'Amerikaanse vereniging van voetdoktoren geaccepteerde gel massage inlegzolen' – die werken als een waterbed – weldra van zijn pijn afgeholpen (*Weekend*, 1999). Van pijn in de voeten wordt iemand verlost als hij 'Zelfvormende Ortho-Steunzolen' aanschafft, die in de nieuwste versie overigens 'Memory Ortho Zolen' heten (respectievelijk *Weekend*, 2004 en *Privé*, 2010). Beide advertenties tonen dezelfde enge tekening van een voet vol pezen en spieren die op een dergelijke zool rust. Beide beweren dat de zolen 'de voor jou persoonlijk meest optimale orthopedische voetstand onthouden'. Dat mag met recht een opzienbarende vondst worden genoemd: een geheugensteunzool! Hoewel de advertentie van 2010 uitnodigend begint met 'Van welke voetklachten wil jij af?', gevolgd door een lange opsomming is er ook sprake van kwalen als Gevoelige knieën?, Vermoeide bovenbenen en Zere onderrug?

Drie advertenties zijn er voor of liever gezegd tegen ouderdomsrimpels. Deze worden gladgestreken met een speciale föhn, bestreden met chirurgisch verbandgaas of via BioSkinJetting

gecorrigeerd. Om met de laatste behandeling te beginnen, het gaat daarbij om een 'revolutionaire methode uit de Verenigde Staten' (en nu nooit eens uit Tietjerksteradeel), die is gebaseerd op het vermogen van de huid om zichzelf te vernieuwen. Daarbij maakt een apparaatje waaruit een klein pennetje tevoorschijn komt 'het gebied direct onder de rimpel los van de ondergrond' en stimuleert het de huid om nieuw bindweefsel te vormen. Daardoor krijgt de rimpel als het ware een duwtje en wordt hij opgevuld. Daag rimpel! Leuker is de advertentie voor de föhn, voorzien van fotootjes vóór en fotootjes na de behandeling. Waarom het ding zo wordt genoemd, is mij overigens een raadsel. Het lijkt in de verste verte niet op een föhn, is piepklein en plat en ermee geblazen wordt er ook al niet. De werking is gebaseerd op de 'unieke magneetveldtherapie, die de deling van bloedlichaampjes activeert en waardoor zuurstoftoevoer en afvalstoffenafvoer sterk worden gestimuleerd'. Acne kan dankzij dit föhntje verdwijnen, evenals littekens, zegt de advertentie slag-om-de-arm-houderig, wat wel een beetje en zwaktebod is. Het duurt een paar maanden maar dan zijn toch echt 'al uw rimpels en huidontsieringen van gelaat en hals gladgestreken' (*Privé*, 2001).

De advertentie voor het rimpelbestrijdende 'chirurgisch verbandgaas' voldoet aan menige kwakeigenaardigheid, waaronder de aanwezigheid van foto's vóór en na, de dure woorden en de uiterst onaannemelijke boodschap. Met het verbandgaas wordt bijvoorbeeld de koper 'binnen 45 minuten jaren jonger!'. De werking van het gaas wordt als volgt verklaard en ook hier citeer ik letterlijk: 'Het speciale gaas is geïmpregneerd met een natuurlijk hydraterende substantie'. Dat doet vermoeden dat er ook onnatuurlijk kan worden gehydrateerd, maar dat zal de bedoeling wel niet zijn. De advertentie vervolgt met: 'Het geïmpregneerd gaas is negatief geladen en chemisch niet-actief. De menselijke huid daarentegen is positief geladen, terwijl er sprake is van een reeks chemische processen. Door deze tegenstellingen treedt bij toepassing van het anti-rimpel-gaas een tamelijk heftige reactie op. De werkzame stoffen kunnen hierdoor diep in de poriën van de huid trekken en hydrateren daar de huidweefsels intensief' (*Weekend*, 2003). Onder werkzame stoffen verstaat de firma die het product propageert (jawel, uit Klaaswaal! Zie *NTtdK* 4; 2010) bij voorbeeld gerstenolie, ginseng, algen en goudsbloemextract.

Dezelfde firma heeft verder nog een 'officieel erkende' Japanse, elastische en elegante, magneetband in de aanbieding. De zes sterke magneten in de armband bevorderen de bloedsomloop en de zuurstofopname: alle weefsels en organen ontvangen daardoor vitaliserende energie (zou er eigenlijk ook mortaliserende energie bestaan?). Daardoor zijn ze goed voor de gezondheid, het zelfvertrouwen, het welbevinden en zelfs voor het geluk van wie hem draagt. Deze laatste eigenschap kan rustig een wel heel bijzondere bijwerking worden genoemd. Wie potentieel toekomstige wederhelften wil aantrekken, reppe zich naar Klaaswaal!

Kampioenadvertentie voor Wonderlijk Spul is evenwel de groene, er als een toeter met een uitstulpsel uitziende, 'Therapeutische Cellulitiskop'. Ook in deze advertentietekst duiken oude vrouwde kwakkenmerken op, zoals de foto vóór en de foto na, het geschermd met onderzoek (medische faculteit Leipzig) en de uitleg van de werking - ditmaal weliswaar in begrijpelijke, simpele, bewoordingen maar wat mij betreft desondanks nog steeds raadselachtig. Als extra aanbeveling wordt verhaald van de 'dokters die 3.000 jaar geleden in de oude stad Babylon (Mesopotamië) het zgn. koppen toepasten bij huیداandoeningen. De "kop" was een kommetje van hout of gebakken klei dat tegen de huid werd gedrukt en met behulp van brandende bijenwas vacuüm werd getrokken'. Het kommetje van toen is vervangen door de trechter met uitstulpsel van nu. Het gehele vacuüm van 3000 jaar geleden is nu een gedeeltelijk vacuüm geworden en in het uitstulpsel zit - flauw genoeg - een vibratiemotortje. Dat zorgt voor een versnelde stofwisseling en daardoor ondergaan de huidweefsels ontgiftiging. Door consequent toetergebruik neemt de bloeddorststroming toe en voorwaar, de door putjes zo lelijk ontsierde dameshuid behoort tot het verleden. Ontgiftiging is trouwens een begrip dat weliswaar loos is maar daarom niet minder populair. Het duikt geregeld op in niet alleen de promopraat voor gezondheidsproducten, maar ook de reclame voor kuuroorden. Alleen wordt het daar deftig detox genoemd.

Hoewel we inmiddels in 2011 leven, blijken de wonderen nog steeds de wereld niet uit te zijn. Ik heb geen idee hoeveel mensen zich door bovenbeschreven wonderspullarium laten inpakken, maar gezien de hoeveelheid advertenties in mijn verzameling kunnen het er onmogelijk erg weinig zijn. ■

Enkele reacties op de Kackadorisprijs 2010

C.N.M. Renckens

De raad van bestuur van Triodos Bank nam niet de moeite om de prijs fysiek in ontvangst te nemen tijdens het symposium op 2 oktober te Amsterdam. Hij publiceerde wel een reactie op zijn website, terwijl de bestuursvoorzitter tegenover *Medisch Contact* stoïcijns bleef: 'Wij investeren al dertig jaar in dergelijke projecten. Ze mogen zeggen wat ze willen'. De reactie van Triodos Bank, gepubliceerd als persbericht en op haar eigen website, werd reeds afgedrukt op pagina 21 van het vorige *NTtdK*. Wij herhalen uit dat bericht hier nog enkele saillante passages.

‘**D**e Meester Kackadorisprijs is onlangs toegekend aan Triodos Bank. De toekenning van deze prijs heeft Triodos Bank voor kennisgeving aangenomen. (...). Zolang de Inspectie voor de Gezondheidszorg, die door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is belast met het toezicht op de kwaliteit van de gezondheidszorg in Nederland, geen kanttekeningen plaatst bij door Triodos Bank gefinancierde projecten in de gezondheidszorg, ziet de bank dan ook geen enkele aanleiding om deze niet te financieren (...). De Vereniging tegen de Kwakzalverij hanteert als belangrijkste bezwaar tegen andere behandelmethoden dan die van de reguliere geneeskunde dat de werkzaamheid van hun behandelingen niet wetenschappelijk is aangetoond, en dat de onderliggende hypothesen dus onzinnig zijn. We realiseren ons dat er in de samenleving verschillende visies zijn op de gezondheidszorg, en dat mogelijk niet iedereen zich zal kunnen vinden in de opvattingen van de ander. In dit licht respecteren we ook het standpunt van de Vereniging tegen de Kwakzalverij. Om een eenzijdig beeld te voorkomen, willen wij benadrukken dat *Triodos Bank geen specifieke voorkeuren heeft voor de alternatieve dan wel reguliere gezondheidszorg* (cursive-

ring, *CR*). We financieren dan ook een keur aan initiatieven, van dierproefvrije geneesmiddelen tot kleinschalige particuliere ouderenzorg, van accupunctuur tot traditionele geneeskunst – uitgangspunt is dat deze initiatieven bijdragen aan levenskwaliteit; de vraag vanuit welke opvatting over gezondheidszorg hieraan kan worden bijgedragen, is daarbij van ondergeschikt belang.’ Einde citaat.

De jury publiceerde als reactie op deze Triodos-uitspraken het volgende op de VtdK-website:

‘Triodos Bank citeert de opvattingen van onze Vereniging onjuist waar zij stelt dat wij zouden menen dat “onderliggende hypothesen onzinnig zijn omdat de werkzaamheid van alternatieve behandelwijzen niet is bewezen”. Beide constateringen zijn juist, maar de een volgt niet natuurlijk nadrukkelijk uit de ander en zoals Triodos het hier formuleert is het onzin. Ten tweede constateert de jury dat zij de juiste prijswinnaar heeft aangewezen en dat het hier geen incidentele faux pas van de Bank betrof: men heeft inderdaad geen voorkeur voor de reguliere noch de alternatieve geneeskunde. Dat is een onbegrijpelijk en levensgevaarlijk standpunt, zeker als er sprake is van ernstige ziekten.’ Elders in

dit nummer (pagina 9) wordt een nadere toelichting gegeven op deze bank en haar wortels, maar dat de jury het met haar uitspraak over het gevaar van vermeende gelijkwaardigheid van regulier en alternatief zeer bij het rechte eind heeft, zou goed kunnen blijken aan de hand van een coincidentie, die begin oktober plaatsvond. De laatste nog levende oprichter van Triodos, Rudolf Mees, overleed op 79-jarige leeftijd, kort nadat zijn levenswerk een nominatie voor de Meester Kackadorisprijs 2010 ontving, op 29 oktober. Deze Mees, zoon van een Haags huisarts, die in zijn jonge jaren nog had overwogen geneeskunde te gaan studeren, maar die bankier werd, overleed niet lang nadat hij in september 2010 nog een grote toespraak tot de Triodos-club had gehouden. De doodsoorzaak die tot Mees' overlijden leidde is ons niet bekend, maar even be kroop mij de angst dat ook voor Mees gold wat Blom beweerde, namelijk het niet hebben van een voorkeur voor reguliere dan wel alternatieve geneeskunde. Het zal toevallig toch niet zo zijn – en ik begrijp dat ik hier voor sommigen wellicht te ver ga – dat hij aan een ernstige maar curabele aandoening leed en zich desondanks aan een antroposofische behandeling onderwierp. De antroposofische bereidingen en hun fysiotherapie, kunstzinnige therapie, gesprekstherapie, ritmische massage, Bothmer-gymnastiek en euritmie: alles goed en wel, maar bij een kwaadaardige aandoening of ernstige hartproblemen kom je er, wat Blom ook beweren moge, echt niet ver mee.

Hoewel er zich bij de VtdK enkele mensen gemeld hebben die, nadat zij via de Kackadorisprijs op de hoogte waren gekomen van de mate waarin Triodos Bank de kwakzalverij financieel ondersteunt, zijn overgestapt naar een andere bank, lijkt hun aantal niet substantieel te zijn geworden. Van een 'bankrun' zoals bewerkstelligd

door Pieter Lakeman bij de DSB is helaas geen sprake geweest. Gezien de schaamteloosheid waarmee de bank haar 'misdadige hulp'(dixit Luc Bonneux) ook nu nog blijft verdedigen, had zij dat zeker wel verdiend.

WESLEY SNEIJDER

Van de getalenteerde maar bijgelovige goalgetter werd in het geheel geen reactie vernomen. Wel viel ons op dat van de spelers van het Nederlands elftal dat tegen Oekraïne speelde Sneijder nog de enige was die met twee zweetbandjes om de polsen speelde, waarachter zich kennelijk het kwak-device bevond. Inmiddels werd bekend, dat veel beroemde sporters, ook in het buitenland, het polsbandje droegen, onder wie Cristiano Ronaldo van Real Madrid en coureurs van de Formule 1-races. De Australische handelaar Tom O'Dowd gaf op tv toe dat deze spelers werden betaald voor hun openlijk dragen van de bandjes. Of dat ook voor Sneijder geldt, is ons niet bekend. Zoals vaak bij dit soort populaire hypes kwamen er ook namaakpolsbandjes in omloop, waartegen onder andere de Belgische justitie keihard optrad. Nadat was komen vast te staan dat het middel geen enkele werking had deed een rechter in Australië de uitspraak dat de kopers van de Powerbalance hun geld konden terugvragen.

EPN

Van de zijde van deze schoolboekenuitgever werd niets vernomen. Wel traden enkele docenten exacte vakken met uw bestuur in contact om te bezien of de Kackadorisnominatie toch geen aanleiding zou moeten zijn om de leerstof nog eens kritisch te bekijken. Wij houden u op de hoogte. ■

De Triodos Foundation en de antroposofische geneeswijze

C.N.M. Renckens

Triodos begon in 1971 met de oprichting van Stichting Triodos. Een van de oprichters, dr. A. (Lex) Bos, bedacht de naam Triodos, afgeleid van het Griekse 'tri hodos', wat staat voor drievoudig pad, drievoudige benadering of drieledigheid. Deze naam verwijst op zijn beurt naar bepaalde principes in onze samenleving, in overeenstemming met de drie idealen van de Franse Revolutie. Dat gaat over vrijheid in het intellectuele en spirituele leven, gelijkheid in het sociale leven, en broederschap in de economie.

De stichting veranderde twee keer van naam: eerst heete zij Stichting Triodos Fonds en in 2006 Stichting *Triodos Foundation*. De doelstellingen van de stichting zijn ongewijzigd gebleven. Het idee van de Sociale Driegeleding is rechtstreeks te herleiden tot de ideeën van Rudolf Steiner, die daarover schreef in zijn veelgelezen *De kernpunten van het sociale vraagstuk* en zijn minder bekende *Sociale toekomst*. Zijn adepten geven nog altijd *Driegonaal, tijdschrift voor sociale driegeleding en antroposofie* uit en ze zijn actief in het Instituut voor Sociale Driegeleding en in de Werkgemeenschap voor Sociale Driegeleding.

De driegeleding moet niet verward worden met de vierledigheid die de mens zou kenmerken en die onder meer staat beschreven in de Weleda-brochure *Antroposofisch georiënteerde geneeskunde en farmacie*, die ik 'gedrukt op milieuvriendelijk papier' vanuit Zeist kreeg toegestuurd, nadat Triodos de Kackadorisprijs had gewonnen. De vier geledingen bestaan uit achtereenvolgens fysieke materie i.e. de levensprocessen, het levenslichaam (ook wel het 'etherisch lichaam') en het gewaarwordingslichaam (ook wel het 'astrale lichaam') en de ik-organisatie. Als u hier de tel bent kwijt ge-

Triodos Bank, Zeist

raakt, dan verkeert u in goed gezelschap want ook uw dienaar komt er na herhaalde lezing van de duistere tekst niet helemaal goed achter. Belangrijk is dat men een verwantschap ziet tussen de mens en de 'natuurrijken'. Later komt er ook nog een 'functionele driegeleding' op de proppen, die in geval van ziekte uit evenwicht is geraakt. Ter verheldering een citaat van pagina 17: 'Wanneer het kind voortijdig en sterk intellectueel wordt aangesproken, worden de vormkrachten te vroeg uit de organen weggetrokken.' Bent u daar nog? Om alle schijn te vermijden dat wij hier expres een rookgordijn optrekken over deze alternatieve geneeswijze een figuur zoals ontleend aan voornoemde brochure. In een oogopslag ziet men daar hoe berk en de artrose voor elkaar bestemd zijn.

Terug naar de *Triodos Foundation*: deze

Figuur afkomstig uit de Weledabrochure

stimuleert – volgens haar eigen website – meer bewust gebruik van het geld en stimuleert innovatieve ontwikkelingen. Sinds 1980 heeft de *Foundation* zich beperkt tot het leveren van bijdragen aan projecten. Zoals uit het Kackadorisjurypapport blijkt, worden onder innovatieve ontwikkelingen ook de acupunctuur, de tropische homeopathie en natuurlijk de antroposofische geneeskunde gerekend. Fossiele geneeswijzen tot ‘innovatief’ verklaren: je moet maar durven. ‘Het werk van de *Foundation* wordt mogelijk gemaakt door de donaties van Triodos Bank en haar klanten, in de vorm van vele grote en kleine geschenken. Vestigingen van Triodos Bank in België, het Verenigd Koninkrijk en Spanje hebben elk een vergelijkbare stichting. *Triodos Foundation* heeft een bestuur van drie leden. Leden van het bestuur ontvangen geen vergoeding van de Stichting voor hun werk. De raad vergadert regelmatig, met tussenpozen van een tot twee maanden. Triodos Bank betaalt het personeel van de Stichting, alsmede de kosten van het kantoor. Daarnaast is *Triodos Foundation* toegestaan om alle faciliteiten van het kantoor van Triodos Bank te gebruiken. Op deze manier worden de kosten van *Triodos Foundation* laag worden gehouden. Donoren kunnen dus verzekerd zijn dat hun gift volledig wordt gebruikt voor het beoogde doel,’ aldus de Triodos – ‘Gebruik je hoofd, volg je hart’ – website.

Wie nu zou denken dat Triodos Bank en zijn *Foundation* worden geleid door spiritueel en mythologisch *angehauchte* zeloten, die vergist zich. De bank die een vermogen van 4,8 miljard euro beheert en een balanstotaal heeft van 2,98 miljard, wordt met strakke hand geleid door Peter Blom en deze heeft zijn visie ‘in vele interviews’ uiteengezet aan journalist Tobias Reijngoud, die er het boek *Het nieuwe bankieren* (2010) over schreef. De directievoorzitter geeft hierin vrijmoedig zijn visie op de oorzaken van de financiële crisis. In het boek pleit Blom voor een omslag naar een economie waarin het streven naar maximale duurzaamheid centraal staat, en het niet in eerste instantie gaat om het realiseren van maximale winsten. Blom doet daarbij een beroep op iedereen, niet alleen op bankiers. Een streven waarin Hanneke Groenteman zich beter zal kunnen vinden dan Luc Bonneux en de jury van de Meester Kackadorisprijs.

De bank noemt zich niet meer antroposofisch en heeft die sporen zo goed uitgewist, dat velen die kennis namen van de Kackadorisprijs 2010, hiervan erg opkeken. Toch is er niet zo veel veranderd, want een ongelovige die daar binnenstapt zal toch overal signalen tegenkomen, die hem herinneren aan de herkomst van deze bank. Over deze signatuur werd in 2003 in *Motief*, een antroposofisch tijdschrift, een verhelderend driegesprek gepubliceerd met Blom en twee van de vier oprichters, Lex Bos en Rudolf Mees. Daaruit werd duidelijk dat men in 1999 de dwingende band met de antroposofie losser maakte, want in de preambule van de statuten van Triodos Bank stond sindsdien vermeld: ‘De antroposofische beweging en de beweging tot religieuze vernieuwing, De Christengemeenschap, waren de inspiratiebronnen van de mensen die Triodos Bank hebben opgericht. Triodos Bank is – in alle vrijheid – verbonden met de door Rudolf Steiner geïnitieerde geesteswetenschap, de antroposofie, die daarmee een belangrijke grondslag voor de Triodos Bank vormt’. Of de gewoonte nog bestaat om op alle kantoren elke vrijdag de week af te sluiten met een spreuk van Rudolf Steiner (‘Dit alleen werkt genezend als in de spiegel van de mensenziel de hele gemeenschap ontstaat en als in de gemeenschap leeft de kracht van ieder individu’), is ons onbekend. De redactie houdt zich aanbevolen als zij hierover opheldering zou kunnen verkrijgen. ■

Handoplegging en nalatigheid bij optreden tegen kwakzalverij in de diergeneeskunde

J.T. Lumeij

Op 10 februari verscheen een bericht over veroordeling door de rechtbank na een mislukte handoplegging bij een kat. Eiseres deed een geslaagd beroep op de garantiebepaling in het contract en de vordering tot terugbetaling van de door eiseres aan behandelaar verrichte betaling van 16.200 euro werd in zijn geheel toegewezen (LJN BP3736, Rechtbank Zwolle, 163356 / HA ZA 09-1502).

Er werd geen opmerking gemaakt over het onbevoegd uitoefenen van de diergeneeskunde door behandelaar, waarschijnlijk omdat het om een handelszaak ging en niet om veterinair tuchtrecht. Het diagnosticeren en behandelen van dierziekten is volgens de Wet op de Uitoefening van de Diergeneeskunde (WUD) voorbehouden aan dierenartsen. Een veroordeling wegens het onbevoegd uitoefenen van de diergeneeskunde was op zijn plaats geweest.

Behalve de 'Orkisol' behandeling, waar het in het onderhavige geval om gaat, zijn er tal van andere zinloze alternatieve behandelmethoden bij dieren die veelvuldig worden toegepast. Jaarlijks worden zelfs talloze alternatieve behandelaars voor dieren opgeleid op 'hbo-niveau' bij scholen voor natuurgeneeskunde voor dieren. Uit bovenstaande casuïstiek blijkt hoe lucratief en risicoarm de kwakzalverij is in Nederland en hoe geld wordt verdient over de ruggen van zieke huisdieren.

Onlangs het feit dat zowel de Vereniging tegen de Kwakzalverij als de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde deze problematiek herhaaldelijk bij de hoogste veterinaire ambtenaar hebben aangekaart neemt de kwakzalverij in de diergeneeskunde toe. Het

wordt hoog tijd dat de WUD meer consequent gaat worden gehandhaafd.

LJN BP3736, Rechtbank Zwolle, 163356 / HA ZA 09-1502

Datum uitspraak: 09-02-2011

Datum publicatie: 09-02-2011

Rechtsgebied: Handelszaak

Soort procedure: Eerste aanleg - enkelvoudig

Zaaknummers: 163356 / HA ZA 09-1502

Inhoudsindicatie:

Eiseres en haar kat hebben elk een eenmalige 'behandeling' (via handoplegging) ondergaan tegen betaling van in totaal € 16.200,-. De dierenarts heeft de kat twee maanden na de behandeling laten inslapen. Deze 'behandelingen' – die de rechtbank als kwakzalverij bestempelt – hebben volgens eiseres noch voor haarzelf noch voor de kat enig effect gehad. Eiseres doet een geslaagd beroep op de garantiebepaling uit de overeenkomsten. De vordering tot terugbetaling van de door eiseres verrichte betalingen wordt in zijn geheel toegewezen

Rechtbank Zwolle-Lelystad

Sector civiel recht

Locatie Zwolle

**Zaaknummer/ rolnummer: 163356/
HA ZA 09-1502**

Vonnis van 9 februari 2011 in de zaak van [A], wonende te [plaats], eiseres in conventie, verweerster in reconventie, advocaat mr. M.H. Hoggeman, tegen [B], wonende te [plaats], gedaagde in conventie, eiseres in reconventie, advocaat mr. M.J. Ellenbroek. Partijen zullen hierna [A] en [B] genoemd worden.

1. De procedure

1.1. Het verloop van de procedure blijkt uit: het tussenvonnis van 13 januari 2010 het proces-verbaal van comparitie van 4 maart 2010 de conclusie na comparitie aan de zijde van [A] de antwoordconclusie aan de zijde van [B].

1.2. Ten slotte is vonnis bepaald.

2. De feiten

2.1. Medio 2008 heeft [A] in een winkel in [plaats] kennis genomen van een folder Livs-Energie Nieuwsbrief. In deze folder wordt [B] genoemd als contactpersoon en behandelaar. Het betreffende 'Orkisol-concept' is ontwikkeld door [C] uit Denemarken. [B] handelt mede onder de naam [B].

2.2. Op 13 augustus 2008 hebben [A] als 'cliënt' en [B] als 'treater' twee goeddeels in het Engels opgestelde overeenkomsten ondertekend, onder de aanhef Contract about treatment with ORKISOL Packages, respectievelijk betrekking hebbend op [A] zelf en haar kat [E]. Deze contracten zijn op 26 augustus 2008 namens Livs-Energy Aps (hierna: LE), gevestigd te Denemarken, mede-ondertekend door [C].

2.3. Wat 'client's expectations' aangaat, wordt voor [A] verwezen naar Enclosure 1, waarin staat: Fysieke/psychische situatie op dit moment: fysiek - rugklachten/nek, metalen belasting (kan niet ontgiften) allergieën: bijen + muggen, voedingssupplementen, giftige stoffen (geopolische belasting, toxische stoffen, elektrosmog, metaalbelasting) depressief, eetverslaving, geheugenstoornis, concentratiestoornis, spataderen, ogen, oren geen galblaas/amandelen meer.

(...) Verwachting binnen drie maanden na de behandeling: vrij van rugpijn, gewrichten, spieren kunnen slapen naar toilet kunnen vrij van allergieën niet meer depressief geen honger (ziekelijk) weer studie kunnen beginnen/ opnemen energie hebben.

2.4. Over [E] vermeldt het contract onder het

kopje 'The client's situation': '[E] heeft een bult/gezwel op haar linkerachterpoot. Heeft er erg veel last van. Kan niet goed lopen. Als ze loopt doet ze dat op drie pootjes. Ligt veel in haar mandje. Eet slecht. Krijgt speciaal vlees met heel weinig koolhydraten maar dat vindt ze niet lekker. Ziet eruit alsof ze zich echt niet prettig voelt.' En onder het kopje 'The client's expectations' staat: 'Dat het gezwel stopt. Dat ze pijnvrij is. Dat ze weer goed kan lopen. En dat ze nog een aantal mooie fijne jaren heeft.'

2.5. Onder het kopje 'Guarantee' is in het contract met betrekking tot [A] het navolgende bepaald (met daarachter tussen haakjes hetgeen in het contract over [E] telkens afwijkend staat vermeld):

'If the client's expectations are not fulfilled latest 3 (inzake [E]: 6) months after the date the treatment was completed, the client must contact the treater and carry through a serious conversation about the client's (respectievelijk: [E]'s) situation. The client can choose to have the treatment reversed and his/her payment refunded. The reversal means that the positive feelings will be removed and the negative feelings will be integrated.

If the client chooses to have his/her payment refunded and the treatment reversed, the client must inform the treater in writing referring to this contract. If after 3 (inzake [E]: 6) months from the date the treatment was completed the client has not claimed his/her payment refunded and the treatment reversed, the treatment is considered a success and the guarantee expired. The client can not make other claims towards the treater nor LE.

It is a condition for the guarantee that the client does not receive nor perform any other alternative treatment during the period of guarantee'.

2.6. Het factuurbedrag op briefpapier van [B] voor [A] bedroeg in totaal € 13.500,00, inclusief BTW, en is als volgt gespecificeerd:

- Orkisol Sportpakket 6.480,-
- Orkisol Voedingpakket 2.025,-
- Orkisol Lifestylepakket 2.025,-
- Orkisol Positief Slank Pakket 1.620,-
- Orkisol Leerpakket 1.350,-

Het factuurbedrag op briefpapier van [B] voor [E] bedraagt € 2.700,00, inclusief BTW, en is als volgt gespecificeerd (zonder dat wordt vermeld wat de prijs van ieder pakket afzonderlijk is):

Orkisol Succespakket

Orkisol Organenpakket
Orkisol Verbindingspakket
Orkisol Voedingpakket

Beide bedragen zijn door [A] aan [B] betaald op 14 augustus 2008.

2.7. De ‘behandeling’ van [A] en [E] heeft op 23 en 24 augustus 2008 door [B] plaats gevonden.

2.8. [E] is overleden op 26 november 2008 nadat de dierenarts haar heeft laten inslapen.

3. Het geschil in conventie

3.1. [A] vordert - samengevat - dat de rechtbank de rechtshandeling(en) van [A] bestaande uit de ondertekening van beide overeenkomsten vernietigt en deze overeenkomsten ontbindt alsmede [B] veroordeelt tot betaling aan [A] van € 16.200,00, vermeerderd met wettelijke rente en haar veroordeling in de proceskosten.

3.2. Aan deze vorderingen legt [A] ten grondslag dat [B] jegens [A] onrechtmatig heeft gehandeld, althans haar heeft bedrogen (c.q. opgelicht) dan wel misbruik van omstandigheden heeft gemaakt en - indien vorenstaande niet zou slagen - dat [B] toerekenbaar is tekort geschoten in de nakoming van voormelde overeenkomsten. Voorts beroept zij zich erop dat strikte onverkorte toepassing van de daarin neergelegde regels voor refund in de omstandigheden van het geval naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is.

3.3. [B] voert gemotiveerd verweer.

3.4. Op de stellingen van partijen wordt hierna, voor zover van belang, nader ingegaan. in (voorwaardelijke) reconventie

3.5. [B] vordert voorwaardelijk (voor zover de rechtbank de overeenkomst ter zake van de behandeling van [A] ontbindt) - samengevat - veroordeling van [A] tot het verlenen van medewerking aan de behandeling tot terugdraaiing door [C], in aanwezigheid van [B], van de eerder door haar ontvangen behandeling, op straffe van een dwangsom van € 500,00 per dag.

3.6. [A] voert gemotiveerd verweer.

3.7. Op de stellingen van partijen wordt hierna, voor zover van belang, nader ingegaan.

4. De beoordeling in conventie en in (voorwaardelijke) reconventie

4.1. De rechtbank stelt vast dat in de onderhavige overeenkomsten geen rechtskeuze is uitgebracht en verwerpt het standpunt van [B] dat daarop Deens recht van toepassing zou

zijn omdat LE in Denemarken is gevestigd. Op grond van het destijds geldende artikel 5 lid 3 EEG-Overeenkomstenverdrag 1980 (EVO) worden deze immers beheerst door het recht van het land waar de consument zijn gewone verblijfplaats heeft, Nederlands recht dus. Ook los daarvan vermag de rechtbank hoe dan ook niet in te zien dat de kenmerkende prestatie als bedoeld in artikel 4 EVO in dezen in Denemarken zou zijn verricht; zie omtrent de door [C], c.q. LE verrichte ‘prestatie’ in algemenere zin hierna rechtsoverweging 4.3.

4.2. Volledigheidshalve voegt de rechtbank daar nog aan toe dat gelet op de alstoen van toepassing zijnde Wet Conflictenrecht Onrechtmatige Daad de desbetreffende vordering wordt beheerst door het recht van het land waar de onrechtmatige daad heeft plaats gevonden (lex loci delicti) – wederom: Nederland –, terwijl dit ook de plaats is waar de schade zich voordoet (lex damni).

4.3. [A] voert aan dat de litigieuze behandeling een volstreekte wassen neus is: [B] wil doen geloven dat [C] op afstand – zonder [A] (of [E]) ooit te hebben ontmoet of gezien – in staat zou zijn ‘behandelplannen’ voor haar te schrijven. De rechtbank merkt in dit verband op dat [B] weliswaar regelmatig aan die ‘behandelplannen’ refereert doch deze niet heeft overgelegd of toegelicht. De voorgeschreven ‘pakketten’ zijn volgens [A] overigens geen fysiek ter beschikking gestelde pakketten – zoals medicijnen – hetgeen door [B] niet is betwist.

De rechtbank heeft al met al geen enkel inzicht kunnen verkrijgen in de aard en methode van de beweerdelijke ‘behandeling’ en evenmin in de rolverdeling tussen [B] en [C]. Wat laatstgenoemde aangaat, tast de rechtbank volledig in het duister wat het ‘samenstellen van de Orkisol-pakketten’, het schrijven van de ‘werkplannen’ en het ‘verbinden van de lijnen met elkaar’ behelst. De mails van [C] waar [B] dienaangaande naar verwijst – zoals die van 28 augustus 2008 met het bericht dat de pakketten zijn ‘geconnect’ (wat dat ook moge inhouden), vanaf welke datum de garantie-termijn klaarblijkelijk is gaan lopen – zijn geen van alle in het geding gebracht. Het “verwijderen van negatieve gevoelens en het integreren van positieve gevoelens” zoals de brochure en de website vermelden, verschaft hier evenmin helderheid.

Ten aanzien van [B] rept [A] in haar conclusie

van antwoord in reconventie over een handoplegging van een paar uur, om daar in haar conclusie na comparitie - niet onbegrijpelijk - aan toe te voegen dat die 'behandeling', zeker gelet op het betaalde bedrag, zijdens [B] een uitermate geringe inspanning vergde.

4.4. [B] betwist voorts door [A] op de hoogte te zijn gesteld van alle behandelingen, onderzoeken en therapieën die zij heeft ondergaan; [A] zou ook niet hebben aangegeven welke klachten zij in de loop der jaren heeft ondervonden. Dit zo zijnde, rijst bij de rechtbank de vraag waarop de 'behandeling' van [A] dan is gestoeld, te meer nu de in de Enclosure gemelde situatie bij het begin van de 'behandeling' slechts in zeer algemene termen is beschreven en de verwachtingen voorts als nogal divers zijn te kwalificeren.

4.5. Het gaat hier aldus naar het oordeel van de rechtbank om handelen dan wel verlenen van raad en bijstand in relatie tot de gezondheids-toestand van mens en dier dat niet gefundeerd is op logische dan wel empirisch houdbare hypothesen en theorieën, dat actief onder het publiek wordt verspreid, zonder dat toetsing op effectiviteit en veiligheid heeft plaats gevonden; vergelijk de wijze waarop kwakzalverij pleegt te worden gedefinieerd. Met deze vaststelling is overigens niet per definitie gegeven dat sprake is van onrechtmatige daad, bedrog, misbruik van omstandigheden, c.q. wanprestatie zoals [A] aan haar vordering ten grondslag heeft gelegd.

4.6. Kern van het door [A] gevorderde is klaarblijkelijk de terugbetaling van de € 16.200,00, welke vordering zij op verschillende feitelijke en juridische stellingen baseert. Om proces-economische redenen – en voor zover nodig de rechtsgronden ambtshalve aanvullend – plaatst de rechtbank de onderhavige garantie-regeling in dezen voorop, waar toepassing daarvan (zonder nadere bewijslevering) tot dadelijke toewijzing van het gevorderde bedrag kan leiden. Daartoe wordt als volgt overwogen.

4.7. Tussen partijen staat vast dat [A] de keus is geboden tussen een 'behandeling' in één keer met toepassing van de garantieregeling en een 'behandeling' pakket-voor-pakket zonder garantieregeling, en dat [A] uitdrukkelijk heeft gekozen voor een behandeling ineens mét garantie, gelijk in de twee contracten met zoveel woorden is vastgelegd.

4.8. Voorts is in confesso dat de onderhavige 'garantie' voor [E] afliep op 28 februari 2009

en voor [A] op 28 november 2008, met dien verstande dat [B] betoogt dat deze laatste termijn nadien uit coulance door haar met één maand zou zijn verlengd wegens het overlijden van [E].

4.9. Niet ter discussie staat dat [A] in een aantal telefoongesprekken in september en oktober 2008 heeft aangegeven dat zij nog geen verbetering bemerkte en dat [B] haar dan uitlegde dat zij 'de pakketten de tijd moest geven om hun werk te doen en op hun plaats te vallen' (hetgeen, zo voert [B] aan, volgens een mail van [C] aan [B] daadwerkelijk op 28 november 2008 het geval zou zijn geweest). Op 12 december 2008 heeft een gesprek plaats gevonden tussen [B] en [A], waarbij de situatie ten tijde van het aangaan van het contract en de verwachtingen (zie rechtsoverweging 2.3) zijn doorgenomen; [A] geeft op ieder punt aan dat er geen verbeteringen zijn. [B] heeft daaruit ook naar eigen zeggen niet anders kunnen concluderen dan dat [A] niet tevreden is en dus van de mogelijkheid gebruik kan maken om haar geld terug te krijgen.

4.10. De rechtbank acht het, gelet op de hiervoor geschetste omstandigheden – waaruit immers zonneklaar naar voren komt dat er geen enkel misverstand over kan bestaan dat de 'behandeling' geenszins aan de verwachtingen van [A] heeft voldaan – naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar dat aan [A] met succes zou kunnen worden tegengeworpen dat zij een en ander niet schriftelijk aan [B] (als treater) heeft bevestigd. De stelling van [B] dat zij er op mocht vertrouwen dat de behandeling (alsnog) naar tevredenheid is geweest, dient in het licht van voormelde gang van zaken als niet ernstig gemeend te worden gepasseerd. Voor zover nodig kan hieraan nog worden toegevoegd dat het aannemelijk is dat [A] mede vanwege deze garantieregeling tot het aangaan van de litigieuze contracten is overgegaan, zodat het afwijzen van een beroep op deze refund louter vanwege het niet naleven van onderhavige formaliteit niet opgaat.

Tot slot merkt de rechtbank op dat het niet van [A] kon (en kan) worden gevergd dat zij zich in dat kader zou moeten onderwerpen aan een 'behandeling tot terugdraaiing'. Nog daargelaten dat die 'terugdraaiing' in de contracten als volgt wordt uitgelegd: 'The reversal means that the positive feelings will be removed and the negative feelings will be integrated – hetgeen, althans voor iemand die zich onderworpen heeft

aan het 'Orkisol-concept', allicht als bedreigend kan worden ervaren –, doorslaggevend acht de rechtbank dat waar aard en methode van de 'behandeling' – zoals hiervoor in 4.3 is overwogen – volstrekt onduidelijk is gebleven, datzelfde ook heeft te gelden voor de reversal, wat daar verder ook van zij, zodat het niet door [A] (willen) meewerken daaraan evenmin aan de verplichting van [B] tot terugbetaling in de weg kan staan.

4.11. Ook wat [E] aangaat, die ruim voor het verstrijken van de garantietermijn van 28 februari 2009 is overleden, heeft te gelden dat [A] geacht moet worden zich terecht te hebben beroepen op de garantieregeling, in die zin dat zij het ter zake betaalde bedrag wenst terug te ontvangen. Toen echter aan [B] was gemeld dat er volgens de dierenarts geen andere optie was dan [E] te laten inslapen, heeft [B] naar aanleiding daarvan op 8 december 2008 aan [A] meegedeeld dat, nu zij zelf heeft besloten de kat te laten inslapen – en daarmee 'het proces van behandeling' had doorbroken –, geen aanspraak meer kon worden gemaakt op de garantieregeling. [B] betreft daarbij zelfs de stelling dat [A] aldus de overeenkomst heeft geschonden en dat niet meer kan worden vastgesteld of de Orkisol-pakketten hun werk hadden gedaan.

4.12. De rechtbank verwerpt deze zienswijze van [B]. Waar de deskundigheid van de betrokken dierenarts door [B] niet is betwist en diens oordeel evenmin gemotiveerd is bestreden dat er geen andere mogelijkheid was dan [E] te laten inslapen (omdat het pootje niet geamputeerd kon worden en de kanker waarschijnlijk ook in de melkklieren zat), kan bezwaarlijk anders worden geconcludeerd dan dat – in juridische termen – het afwijzen van [B] van het beroep op de refund in dezen naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid (volstrekt) onaanvaardbaar is te achten.

4.13. Dat [A] alleen [B] in rechte heeft betrokken – en niet ook [C], c.q. LE – is geen beletsel voor na te melden veroordeling van [B]. [A] heeft immers aan [B] betaald en de betreffende facturen stonden op briefpapier van [B]. Dat [B], naar zij beweert (zonder die stelling overigens nader te onderbouwen), het grootste gedeelte van het gefactureerde bedrag aan LE zou hebben afgedragen, staat hieraan evenmin in de weg.

4.14. Het vorenstaande leidt tot de slotsom dat [B] in conventie zal worden veroordeeld tot be-

taling aan [A] van € 16.200,00. Deze hoofdsom dient te worden vermeerderd met de wettelijk rente vanaf de datum van verzuim, zijnde wat betreft de betaalde € 2.700,00 inzake [E] vanaf 2 maart 2009 (zie productie 4) en wat betreft de betaalde € 13.500,00 inzake [A] (zie productie 7) vanaf 28 augustus 2009.

4.15. De naar het oordeel van de rechtbank zeker niet op voorhand ontkennend te beantwoorden vraag – zij het dat daarvoor nadere bewijslevering nodig zou zijn geweest – of [B] (tevens) jegens [A] onrechtmatig heeft gehandeld, c.q. haar heeft bedrogen dan wel misbruik van omstandigheden heeft gemaakt, kan hier verder onbesproken blijven. Dat laatste geldt ook voor de kwestie van de al dan niet toerekenbare tekortkoming van [B].

4.16. De (voorwaardelijke) vordering in reconventie is ingesteld voor zover de rechtbank de overeenkomst ter zake van de behandeling van [A] zou ontbinden, hetgeen evenwel niet aan de orde is. Voor het overige wordt verwezen naar het slot van rechtsoverweging 4.10. Van een veroordeling van [A] tot het verlenen van medewerking aan de 'terugdraaiing' kan bij gevolg hoe dan ook geen sprake zijn.

4.17. [B] zal als de in het ongelijk gestelde partij in de proceskosten worden veroordeeld. De kosten aan de zijde van [A] worden begroot op: dagvaarding € 90,74; vast recht € 355,00; salaris advocaat € 1.356,00 (3,0 punten × tarief € 452,00). Totaal € 1.801,74

5. De beslissing

De rechtbank in conventie en in (voorwaardelijke) reconventie

5.1. veroordeelt [B] tot betaling aan [A] van in totaal € 16.200,00 (zestienduizenttweehonderd euro), vermeerderd met de wettelijke rente als bedoeld in artikel 6:119 BW over € 2.700,00 vanaf 2 maart 2009 en over € 13.500,00 vanaf 28 augustus 2009 tot de dag van volledige betaling,

5.2. veroordeelt [B] in de proceskosten, aan de zijde van [A] tot op heden begroot op € 1.801,74,

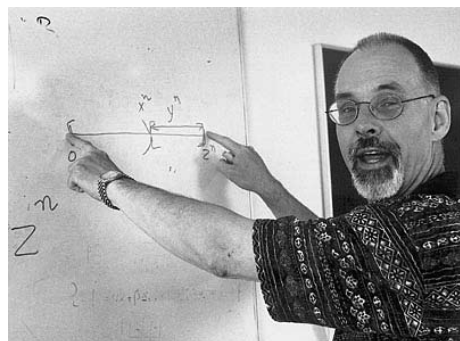
5.3. verklaart dit vonnis tot zover uitvoerbaar bij voorraad,

5.4. wijst het meer of anders gevorderde af. ■

Dit vonnis is gewezen door mr. T.R. Hidma en in het openbaar uitgesproken op 9 februari 2011.

Jan Willem Nienhuys gestopt als webmaster

C.N.M. Renckens

Drie jaar heeft Nienhuys, algemeen bekend als bestuurslid van de stichting Skepsis en al jarenlang trait d'union tussen Skepsis en onze Vereniging, de website van de VtdK verzorgd. De website is een belangrijke bron van informatie voor veel burgers en journalisten en veel vragen en meldingen komen via de site bij ons binnen. Ook nieuwe leden melden zich vrijwel steeds aan via de site. Nienhuys kweet zich vanaf het begin van zijn webbeheer met enorm enthousiasme en met grote inzet van zijn taak.

Toen hij ons op 6 november 2010 meldde dat hij de functie neerlegde, vatte hij nog eens samen wat hij in die drie jaar tot stand had gebracht. Ik citeer:

‘De site bevat nu 1239 actieve stukken en zeven inactieve stukken. Toen ik begon waren het er nog maar iets meer dan half zoveel. Toegevoegd is het tijdschrift vanaf 1961. Toen ik begon waren er alleen de jaargangen 2003 en 2004, samen goed voor 100 stukken die in essentie uit een pdf van telkens één artikel bestonden. Verder waren er nogal wat andere losse stukken uit het tijdschrift. Ik heb ook toegevoegd een encyclopedisch gedeelte (met encyclopedieartikelen en een alfabetische vraagbaak), lijsten waar alle bijdragen ruwweg op

volgorde van verschijning staan. In de lijsten die in de rubriek ‘Updates’ staan, worden 764 artikelen opgesomd, en de rest van de artikelen zijn Tijdschrift / Encyclopedie / Begrippenlijst (met enige overlap). Rond de tijd dat de cassatie van Sicknessz speelde, heb ik er veel werk aan gehad te zorgen dat alles wat ooit op site en in het tijdschrift over de zaak had gestaan netjes leesbaar op de site kwam te staan, en dan niet als pdf. Een belangrijk project is het Donnerproject geweest. Ik heb ervoor gezorgd dat een drietal unieke stukken in de oorspronkelijke vorm én in vertaling op de site kwamen. Ook het op de site zetten van de wet van Thorbecke uit 1865 was geen eenvoudige klus. De zwarte lijst van de kankerkwakzalverij, die geheel in het slop was geraakt, heb ik aangevuld en op de site gezet; deze trok tot nu toe circa 5000 hits (...). Ik ben ook wel een beetje trots op het stuk over alternatieve verzekering, hoewel dat nog niet helemaal af is. Eigenlijk zou je alle polissen moeten downloaden en een voor een doorvlooiën. Maar daar had ik de puf niet voor. Het is nog maar 3300 maal bekeken, dus veel belangstelling is er niet voor het thema. Doordat het aantal stukken verdubbeld is, is het aantal bezoekers aan de site dan ook ongeveer verdubbeld.’

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Vereniging tot evaluatie van alternatieve behandelmethoden en tot bestrijding van de kwakzalverij, opgericht 1880.

Skepsis

Stichting voor wetenschappelijk onderzoek van paranormale verschijnselen

dr. H. Tjong Tjin Tai
Wagenstraat 130A
2512 BA Den Haag

Waalre/Hoorn , 17 juni 2008

Geachte dr. Tjong Tjin Tai,

Bij inspectie van de site van de Nederlandse Artsen Acupuncturisten Vereniging NAAV (<http://www.acupunctuur.com>), troffen wij de volgende vermelding:

Provincie Z-Holland
Naam H. Tjong Tjin Tai
Specialisatie chirurg

Bovendien zijn er nog 9 websites waarop u met "Tjong Tjin Tai Dr H Chirurg" wordt aangeduid, waaronder de bedrijvengids van KPN, waarvan de andere het waarschijnlijk hebben overgenomen.

Inspectie van het BIG-register levert uw naam op onder nummer 59024320301, en daar staat niets over dit specialisme. Op uw eigen website <http://tjongtjintai.com/overmij.htm> zegt u dat u al sinds 1984 geen chirurg meer bent.

Daarmee bent u in overtreding, want het is onaannemelijk dat de vermelding op de website van de NAAV of de bedrijvengids van de KPN niet ogenblikkelijk zou worden aangepast als u dat wenst. De vereniging claimt immers op de homepagina: "Let wel: aan deze acupunctuur site wordt altijd druk gewerkt. Het loont de moeite regelmatig terug te komen."

De wet-BIG verbiedt in artikelen 17 en 100 dat u zich chirurg noemt zonder het te zijn:

Artikel 17

1. Het recht om een specialistentitel te voeren is voorbehouden aan degenen die zijn ingeschreven in het desbetreffende erkende specialistenregister.
2. Het is degene wie het recht tot het voeren van een krachtens deze wet erkende specialisten-titel niet toekomt op grond van het eerste lid, verboden deze titel of een daarop gelijkende benaming te voeren.

Artikel 100

Degene die handelt in strijd met het in artikelen 4, tweede lid, 17, tweede lid, 34, vierde lid, of 108, tweede lid, gestelde verbod, wordt gestraft met geldboete van de tweede categorie. [i.e. van maximaal €3700,-]

Wij stellen u voor dat u onmiddellijk maatregelen neemt om deze onterechte aanduidingen te laten verwijderen. Zo niet, dan zullen wij niet aarzelen juridische stappen te ondernemen wegens strafbaar titelgebruik.

Wij sturen een kopie van dit schrijven aan uw medeplichtige, de NAAV, en aan de Inspectie voor de Gezondheidszorg en ook aan Zwanenzijde 9, 2317 XB Leiden.

Met vriendelijke groet,

dr. C.N.M. Renckens, arts, voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij
Ramen 32, 1621 EL Hoorn nh

dr. J.W. Nienhuys, secretaris van de Stichting Skepsis
Dommelseweg 1A, 5581 VA Waalre

Onnodig te zeggen dat het bestuur het zeer betreurt dat het iemand met zo'n snelle intelligentie, zulk een werkkraft, zo'n bevlogenheid en met zijn altijd instantane beschikbaarheid (JWN: 'Ik ga nooit met vakantie') nu zal moeten missen voor de o zo belangrijke VtdK-website. Jammerlijk is dat het persoonlijke strubbelin-

gen en onmin zijn geweest, die Nienhuys tot zijn besluit hebben gebracht; vooral de stoeve samenwerking met enkele bestuursleden, die als redacteur aan de site meewerkten, en verschil van inzicht over de taakverdeling bij de contacten met leden en briefschrijvers hebben tot deze betreuwenswaardige gang van zaken

geleid. Nienhuys blijft natuurlijk actief bij Skepsis en u kunt op de website van die stichting zijn altijd doorwrochte stukken blijven zien verschijnen en blijven lezen. De contacten met Skepsis blijven overigens goed en de traditie dat afgevaardigden van de wederzijdse besturen de bestuursvergaderingen van de bondgenoot bijwonen wordt voortgezet.

ACUPUNCTURISTEN AFGESCHMINKT

Het webbeheer van de VtdK-site wordt voortgezet door bestuurslid dr. Martijn ter Borg. Blijf vooral melden en schrijven als u iets ter kennis komt dat de moeite waard is. Bij deze woorden van lof en afscheid richting Nienhuys wil ik nog een ander zeer succesvol project memoreren, dat op zijn initiatief tot stand kwam en dat uit in-nige samenwerking van VtdK en Skepsis voortkwam en dat was het 'afschminken' in 2008 van een heel groepje kwakzalvers, dat zich op hun sites aan titelfraude schuldig maakte. Nienhuys vlooidde de ledenlijst van de Nederlandse Artsen

Acupunctuur Vereniging NAAV af en ontdekte na raadpleging van het BIG-register dat wel 25 van deze naaldartiesten zich ten onrechte arts, chirurg, huisarts, gynaecoloog etc. noemde. Geneeskunde is in de wet BIG een vrij beroep, maar er bestaat nog wel titelbescherming en voornoemde titels vallen daaronder. In een door Nienhuys en ondergetekende opgestelde brief wezen wij de overtredders op hun brutaliteit en op het risico op strafrechtelijke vervolging en hoge boetes. Zie op pagina 17 een voorbeeld-brief uit de serie.

Het effect was verbluffend: vrijwel direct werd de onrechtmatige titulatuur van de site verwijderd, vaak onder het mompelen van excuses over betreurenswaardige onzorgvuldigheid, onoplettendheid etc. De meesten zullen erg geschrokken zijn. Een fraai staaltje kwakzalverijbestrijding in de praktijk, dat kennelijk niet aan de IGZ of aan plaatselijke koddebeiers kan worden overgelaten.

Wij danken Nienhuys voor alles wat hij voor onze site heeft gedaan en wij hopen hem spoedig weer ergens te ontmoeten. ■

Rectificatie

In het decembern timer van het tijdschrift (*NTtdK* 4, 2010:4-5) stond een fout in het verslag van de webredactie 2009-2010. De auteur van die bijdrage is niet R.A.P. Koene, maar J.W.

Nienhuys. Bij afwezigheid van Nienhuys heeft Koene het verslag tijdens de vergadering gepresenteerd. ■

De redactie

VSM zoekt twee loopbaanadviseurs (0,6 FTE)

C.N.M. Renckens

Geen groter vermaak dan leedvermaak. Nadat er vorig jaar al onrust onder het VSM-personeel heerste naar aanleiding van geruchten over inkrimping c.q. verplaatsing van de productie van Alkmaar naar Duitsland, kwam in februari 2011 het definitieve besluit van het Duitse moederbedrijf om de productie in Alkmaar over te brengen naar Duitsland. Over het verdwijnen van 90 van de 138 arbeidsplaatsen heerst verslagenheid bij de medewerkers. Vanaf augustus zullen gefaseerd functies komen te vervallen. Er is een sociaal plan voor de werknemers die worden ontslagen. Voor de begeleiding van de medewerkers die door dit besluit boventallig worden verklaard, is VSM op zoek naar twee ‘enthousiaste loopbaanadviseurs’.

In de advertentie viel de volgende opscheperij te lezen: ‘VSM Geneesmiddelen bv is met grote merken als Spiroflor, Kaloba, Calendulan en Cardiflor al jarenlang een begrip in de zelfzorgmarkt. De naam VSM staat ook voor duizenden enkelvoudige homeopathische geneesmiddelen die als maatwerk voorgeschreven worden door de homeopathische arts of therapeut. VSM heeft 170 medewerkers in dienst en maakt deel uit van de internationale Schwabe-groep, met vestigingen in Europa, de VS en Azië.’

De functieomschrijving van de adviseurs luidde als volgt: ‘Vanuit het interne mobiliteitscentrum bij VSM begeleidt de loopbaanadviseur de betreffende medewerkers naar een nieuwe baan. De functie bestaat uit verschillende werkzaamheden: je voert intakegesprekken; je stelt een plan van aanpak op, afgestemd op de wensen en behoeften van de betreffende medewerker; je voert individuele coaching gesprekken; je bent aanwezig in het mobiliteitscentrum voor het beantwoorden van vragen en biedt ondersteuning daar waar nodig; je zoekt actief naar vacatures in de regio, zowel van jobboards als vanuit je eigen netwerk; je bent betrokken bij de inrichting van het mobiliteitscentrum.

Dienstverband: een tijdelijk contract tot en met 31 januari 2012. Werktijden 24 uur per week. Wij zoeken: een bevoegen adviseur die onze medewerkers begeleidt en stimuleert op een zodanige wijze dat alle medewerkers goed voorbereid en actief de arbeidsmarkt gaan betreden. Je bent enthousiasmerend, vertrouwenwekkend en hebt een sterk sensitief vermogen voor zowel mens als organisatie. Je beschikt over een sterk regionaal netwerk. Functievereisten: relevante HBO-opleiding; minimaal vijf jaar relevante werkervaring; minimaal drie jaar ervaring als adviseur/coach’

RECHTSZAAK 1995

De lezer zal begrijpen dat mijn leedvermaak – hoe onsympathiek ook tegenover de met werkloosheid bedreigde zeloten – volkomen begrijpelijk is, als ik hem herinner aan de intimiderende rechtszaak die VSM in 1995 aanspande tegen ondergetekende en toenmalig VtdK-secretaris Harry de Vries, apotheker. Men eiste terugneming van een uitspraak gedaan in het *Pharmaceutisch Weekblad* waarin wij hun kassucces SRL gelei als een ‘dubieus product’ betitelden. VSM blaakte destijds in de hoogtijdagen van de alternatieve geneeskunde zo van

zelfvertrouwen, dat men zelfs eiste dat wij ons in de toekomst ook van kritiek op de homeopathie in het algemeen zouden onthouden! Hun aftredende directeur Fontijn had in 1994 nog een ridderschap in de Orde van Oranje-Nassau gekregen wegens 'zijn bijzondere verdiensten voor de homeopathie'. Wij wonnen finaal in eerste aanleg, maar in het hoger beroep nam het hof toch iets af van onze overwinning, omdat wij niet hadden bewezen dat SRL gelei (waarin kleine hoeveelheden van het carcinogene pijpkruid, *Symphytum officinale*) onwerkzaam was. Het hof oordeelde ook dat VSM niet had bewezen dat het wel werkte, maar zag in haar modificatie van het oordeel toch reden genoeg om de proceskosten gelijkmatig over VSM en VtdK te verdelen. De vaderlandse rechtspraak kijkt niet op een rechterlijke dwaling meer of minder, zeker niet als het om de kwakzalverij gaat. VSM deed in de media of zij het gewonnen had.

KRUIDENTUIN

De kruidentuin zal tot eind dit jaar in gebruik blijven. In de maanden mei, juni en juli 2011 is

de tuin nog open voor publiek. Geïnteresseerde ramptoeristen kunnen er het volgende verwachten: 'Tijdens een twee uur durend bezoek krijgt u het gehele proces 'van plant tot klant' te zien. Het zal u zeker verrassen. Uw bezoek aan VSM begint in de tuinzal met een kopje koffie of thee met iets lekkers er bij. In een korte film wordt aan u het productieproces van de homeopathische geneesmiddelen uitgelegd. Daarna gaat u met een ervaren gids de tuin in voor een rondwandeling van ruim een uur. In de ecologische tuin van ruim drie hectare staan meer dan vijf honderd verschillende soorten planten, waarvan tijdens de zomermaanden altijd een groot deel in bloei staat. VSM kweekt alle plantaardige grondstoffen zelf om er zeker van te zijn dat de basis van haar geneesmiddelen van goede kwaliteit is. Natuurlijk worden daarbij geen bestrijdingsmiddelen of kunstmest gebruikt. De gids geeft ook uitleg over de betekenis van de planten voor de homeopathie. U zult verbaasd zijn over zoveel natuur op een Alkmaars bedrijventerrein.' Aldus de propagandamachine van VSM. Dit jaar voor het laatst en dan: opgeruimd staat netjes. ■

**Slaapmutsjes
in VSM-tuin**

Acupunctuur

S.F. Hoekstra

Op bladzijde 55 van Singh en Ernsts oerdegelijke en zeer leesbare *Bekocht of Behandeld* wordt in het acupunctuurgedeelte het boek *Huang Di Nei Jing / Su Wen* genoemd. Het is in Nederlandse vertaling uit het Engels verschenen als *Su Wen*, de vertaler is Guus Martens.

Op de 'koffietafel' van voormalig huisarts Veenstra te Schijndel lag het boek. 'Bestaansvragen' en 'Oud Chinees geschrift over de mens tussen hemel en aarde', staat wervend afgedrukt op het kaft. Ik nam het boek in handen. Veenstra vond mijn nieuwsgierigheid naar het boek ongewenst: 'niet geschikt voor jou', sprak hij, zonder verdere opgaaaf van redenen. Dat vormde voor mij nu juist een reden om het boek te kopen en er in te bladeren en wat te lezen. Een bezoek aan de website van Veenstra, veenstra-arts.nl, gaf mij nog een extra stimulans om me te verdiepen in de beginselen van de nonsensgeneeskunst.

'Oude inzichten uit acupunctuur, homeopathie, boeddhisme, astrologie en kabbala gekoppeld aan recente kennis op het gebied van de neuropsychologie, neurologie, immunologie, endocrinologie en neurofysiologie. Hieruit ontstaat een beeld van het elektromagnetische veld waarmee in deze praktijk gewerkt wordt'.

Het gedeelte 'Mensbeeld'. en 'Oorsprong klachten' van de website wekte bij mij lachlust op. Deze exotische medische salade niçoise ontbeert natuurlijk wel de oude en vast ook exotische inzichten van de Kelten, de Druïden, en ook Rudolf Steiner kwam niet voorbij. Veenstra's ver-

klaring dat 14 elektromagnetische energielagen om een menselijk 'als een ui' (ik vraag me wel af hoe dat onder de voetzolen uitpakt, en steken armen en benen er doorheen naar buiten?) via 'draaikolken' op of naast (ik begrijp het niet helemaal) 14 chakra's op het lichaam de gezondheid aanvallen, is spectaculair. Analyse geschiedt via het voelen van de pols. Acupunctuur en homeopathie plus TCM-kruiden doen het werk. Het wordt hoog tijd dat de titels dokter en arts afgeschermd worden voor placeboïsten met ongrijpbare 'oude inzichten', vind ik.

LARIE

De medisch-wetenschappelijke bewijzen mijndenden of preciezer, de placeboïsten binnen de artsenwereld vormen een boeiend verschijnsel. Ze doen me denken aan ongeleide projectielen voorzien van fantasieën waar men (mogelijk) zelf in gelooft. Geen avond- en nachtdiensten en geen weekenddiensten, en een fors inkomen ondersteunen dat geloof, naar ik veronderstel. Wat ik niet kan begrijpen en mij stoort is dat de placeboïsten de reële medici kunnen aanzetten tot wetenschappelijk onderzoek naar hun claims. Zojuist heb ik bijvoorbeeld gelezen dat aan de VU de polsbandjes van voetballer Sneij-

der onderzocht werden. Eerder las ik over een onderzoek naar een detectieapparaat voor een specifieke bacterie in het Radboudziekenhuis te Nijmegen. Ik kon en kan me niet voorstellen dat een microbioloog met enige praktijkervaring in zoiets trapt. Van Dams recente artikel in *NRC Handelsblad* over stuitligging en een prikje in de kleine teen ter voorkoming van complicaties, zet het vertrouwen in de geneeskunde onder druk – in het Rotterdamse EMC voorlopig. Naweeën opgewekt door de colleges van Hugo Verbrugh?

Mogelijk werden in het verleden de placeboïsten er door realisten op gewezen dat apen en varkens logischerwijze ook hun meridianen en acupunctuurpunten hebben, en oren voor auriculae medicinae gebruik. En waarom zouden ze geen chakra's hebben? Deze dieren hebben ook voelbare slagaders in hun poten voor een betrouwbare polsdiagnose. Dit zijn toch de aangegeven suggestievrije schepsels voor de placeboïsten om hun kunsten op uit te voeren om zo hun claims te bewijzen.

Vaak stoor ik mij aan het taalgebruik door de realisten en de pers. De woorden 'alternatief' of 'aanvullend', duidend op de behandelwijzen van de placeboïsten, worden onjuist gebruikt.

Deze woorden houden de suggestie in van gelijkwaardigheid of van grootheden die logisch in elkaars verlengde liggen. Het tegendeel is het geval. Het niet meer gebruiken van deze slordige termen verplaatst naar mijn mening de bewijslast voor werkzaamheid van acupunctuur et cetera van de realisten naar de placeboïsten. Een bootaanhangmotor heeft niks te bewijzen achter een auto. Wanneer stopt nu eens de welwillendheid van de realisten jegens de placeboïsten?

CHINA

De Chinezen en hun lange culturele en sociale geschiedenis met hoogtepunten en diepe dalen vind ik fascinerend. De Chinese acupunctuur zoals beschreven in *Su Wen* is eerbiedwaardig, de kennis van scheikunde en natuurkunde was ten tijde van de mythische Gele Keizer nihil en dus 'moesten ze toch wat bedenken', de zinging als argument. Het is terecht dat Veenstra mij lezing van *Su Wen* ontraadde, hij zag in dat ik genezing via acupunctuur bedrog zou vinden en, als hij in mijn hart kon kijken, ordinaire oplichting.

De grondslagen van de door Veenstra en anderen gebruikte acupunctuur zijn hilarisch als je *Su Wen* doorbladert. U, lezer, aanraden om dit boek te kopen doe ik, net als Veenstra, dan ook niet! Het ontbreken van enige relativering, de op niets gebaseerde 'zekerheden' werken op den duur beklemmend en irriterend.

Natuurlijk is de belangrijkste reden u te adviseren om het werk niet te kopen dat u niets met de warrige en in mijn niet-medische ogen onwaarschijnlijke raadgevingen in het boek zult kunnen. Na een paar bladzijden denkt u vast nu weet ik het wel: twaalf soorten polsen, warme, koude, dalende, stijgende qi, enzovoort. Maar zou u voor de grap een acupunctuurbehandeling willen ondergaan dan kunt u uit het boek eindeloos lastige vragen voor de naaldenzettende placeboïst halen. Werkelijk alles komt ter sprake in *Su Wen*: de invloed der seizoenen, weersomstandigheden, maanstand, planeten, verschillende soorten yang en yin, zes stuks qi, de twaalf meridianen, polsdiagnoses, gezichtskleurdiagnoses.

Ronduit kolderiek zijn de passages in *Su Wen* die een naderende dood omschrijven: 'Verloop van hartziekte. Hartziekte geeft hartpijn. Binnen een dag slaat hartziekte op de longen over, wat hoesten veroorzaakt. Op de derde dag slaat zij op de lever over, wat pijn en spanning van de ribben veroorzaakt. Op de vijfde dag slaat zij op de milt over, wat constipatie en een zwaar lichaamsgevoel veroorzaakt. Als men drie dagen hierna niet is hersteld, sterft men. 's Winters sterft men dan te middernacht, 's zomers op het middaguur. Een ander stukje tekst over nieren: 'Een kwijnende nier-pols is hard als marmer, maar broos als een koord op het moment van breken. Het gelaat is geelachtig, vaal of zwart en het lichaamshaar is dor en dood. Dit betekent dat men gaat sterven'.

Een geneeskundig leerboek dat het tijdstip aangeeft waarop iemand sterft, moet, dunkt me, nog geschreven worden. ■

Ir. S.F. Hoekstra verwierf zijn ingenieurstitel aan de Landbouwhogeschool Wageningen en is inmiddels gepensioneerd

Sino-Dutch Centre for Preventive and Personalized Medicine (SD PPM)

C.N.M. Renckens

Een verontrust mailtje van Britse medestrijder en emeritus hoogleraar farmacologie David Colquhoun: wat of wij wisten van het bovengenoemde centrum en was die Van der Greef wel een serieuze wetenschapper. Hij praatte steeds maar over ‘systems biology’, wat David niet te veel vertrouwen inboezemde.

Van der Greef, die naam kenden wij natuurlijk wel, en zijn TNO waren wegens hun pro-Chinese benadering van de geneeskunde al eens genomineerd voor de Kackadorisprijs, dus dat zat wel goed. We konden Colquhoun naar waarheid mededelen dat de scheikundehoogleraar tegenwoordig de *darling* is van de CAM-wereld in ons land: hij ontbreekt op geen enkel alternatief congres als spreker en elk kwakzalversblad heeft hem al tien keer geïnterviewd. Maar nu over zijn SD PPM. De website vermeldt, in het Engels natuurlijk (Chinezen spreken slecht Nederlands), de ‘Mission’ en die luidt: ‘Enhancing personal health by improving diagnosis, based on the integration of Western and Chinese Medicine concepts.’ Direct erop volgt vermelding van de ‘Vision’: ‘Systems-based thinking is the paradigm shift for fundamental improvements in health care.’

Prof. Hooymans

Van der Greef

De aftrap werd op 27 mei 2010 gegeven door ene dr. Tini Hooymans. Wie dat moge zijn? Hooymans (1951) is sinds 1 oktober 2002 lid van de raad van bestuur van TNO. Zij stuurt het domein Kennis aan binnen TNO. Zij studeerde biologie, celbiologie en biochemie aan de Rijksuniversiteit Leiden en promoveerde aan de Vrije Universiteit aan de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen. Zij was daarna onder andere werkzaam als directeur onderzoek van *Plant Research International*, als algemeen directeur van het Rijkskwaliteitsinstituut voor Land- en Tuinbouwproducten (RIKILT-DLO), als algemeen directeur van Praktijkonderzoek Plant en Omgeving B.V., en als lid van de Directie *Plant Sciences* van Wageningen Universiteit en Researchcentrum.

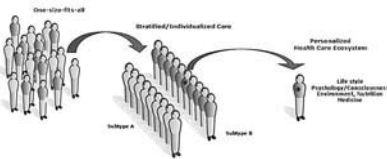
Behalve met het maken van de groepsfoto werd de oprichtingsbijeenkomst opgeluisterd met een videoboodschap van professor Chen Zhu, *Minister of Health of the People’s Repu-*

Minister Chen Zhu

Maria en de anderen

Schema SD PPM

blic of China, die zeer verguld was met de goede verstandhouding tussen de Nederlandse en Chinese gezondheidszorg en overtuigd was van de grote waarde van de 'systems biology' in dit opzicht. (Wat had ik toch graag het smoel van Van der Greef willen zien, toen de Chinese minister dit tekstje uitsprak!). De plechtigheid werd opgeluisterd door de aanwezigheid van de toenmalige minister van Economische Zaken, Maria van der Hoeven en van de Chinese ambassadeur in Nederland.

Dalian-meeting

Reeds in oktober 2010 werd een tweede bijeenkomst georganiseerd, dit keer in Dalian, China. Aan de website ontlenuw wij de volgende samenvatting: 'From October 10-13 the first SD PPM research meeting was held at the Dalian Institute of Chemical Physics (DICP) in Dalian, China. Eleven Dutch delegates participated in the workshop and presented their research and gave lectures about quality control, statistics and biological interpretation. Approximately 40 students from the Chinese side were present and nine Chinese research colleagues from DICP presented their work.'

Van der Greef en Hooijmans lijken de 'trekkers' te zijn en zij hebben onze aandacht hard nodig. Ze produceren een indrukwekkende lijst van met hen samenwerkende instellingen als daar zijn: TNO, *Netherlands Metabolomics Institute*, *Netherlands Genomics Initiative* en *Leiden University*. Zal allemaal wel waar zijn. Van der Greef is de nieuwe alternatieve ratten-vanger van Hamelen, want in zijn kielzog ontwaarden wij weer de al bijna vergeten Utrechtse celbioloog Roel van Wijk, die jarenlang de protegé was van VSM en die nu ook het nut van systeembioogie heeft gezien. Dat u bij het vernemen van het woord systeembiooloog direct op uw hoede moet zijn, moge wel blijken uit het feit dat de directeur van het Van Praag Instituut, Martine Busch, zich tegenwoordig zonder blikken of blozen systeembiooloog noemt (interview in *Gezondnu*, november 2010:16-17). Vroeger omgeven door paragnosten en andere malloten, kwam zij later in het nieuws omdat zij jonge kinderen met paranormale gaven 'begeleidde'. Tegenwoordig is zij er verantwoordelijk voor dat overal in ons land verpleegkundigen gefrustreerd in ziekenhuizen rondlopen, omdat zij de door Busch gegeven cursus therapeutic touch en aromatherapie niet in de praktijk mogen brengen. ■

Mevrouw Busch, ook systeembiooloog

In memoriam

Prof.dr. F.L. Meijler (1925-2010)

C.N.M. Renckens

F.L. Meijler

Op 28 december 2010 overleed na een ziekbed van twee maanden Frits Louis Meijler, een van de kopstukken van de vaderlandse cardiologie. Hij bereikte die positie ondanks een – *to put it mildly* – moeilijke jeugd: opgegroeid in het Overijsselse Vroomshoop, gedurende de Tweede Wereldoorlog gescheiden van zijn ouders en ondergedoken, en na de oorlog verder levend in de wetenschap dat zijn beide ouders in Auschwitz zijn vermoord en er van hen geen graf bestaat. Daarna als dienstplichtige uitgezonden naar Indonesië in het kader van de politioele acties. In 1949 keerde hij met een schotverwonding terug en begon aan zijn medische studie. Zijn hele leven zou hij zich afvragen: ‘waarom ben ik niet vergast in Auschwitz?’ en ‘waarom ben ik niet gesneuveld in Indonesië?’.

Als leerling van de legendarische Amsterdamse cardioloog Durrer ontwikkelde hij zich ook tot een internationaal befaamd cardioloog met een groot internationaal netwerk. Cardiologen heb je in twee soorten, de ‘loodgieters’ (zij zien er op toe dat de kransvaten open blijven) en de ‘elektriciens’ (zij houden zich bezig met de prikkelgeleiding en hartritme problemen), welnu, Meijler was een elektricien. In 1965 haalde hij met Durrer *The New York Times*, toen zij erin

geslaagd waren een uit het lichaam genomen menselijk hart ruim zes uur in leven te houden en te laten doorkloppen. Zij onderzochten de elektrische activatie in dat hart. Meijler werd in 1968 hoogleraar te Utrecht en kreeg daar onmiddellijk te maken met grote organisatorische en intercollegiale conflicten die hem, naar eigen zeggen, jaren aan wetenschappelijke activiteit hebben gekost. Bekend werd hij door zijn met steun van uiteenlopende mensen als prins Bernhard en Frans Swarttouw tot stand gekomen excentrieke walvisproject. De walvis heeft een hart vergelijkbaar met dat van de mens, het is alleen vele malen groter, want het heeft de grootte van een VW-kever. Meijler trachtte via het walvis-ECG meer inzicht te krijgen in ritmestoornissen als het boezemfibrilleren. Enig praktisch nut leverden deze mediagenieke experimenten overigens niet op. Hij werd huisvriend en behandelaar van diverse leden van de koninklijke familie. Onder zijn vele onderscheidingen prijkt onder andere de Huisorde van de Oranjes. Hij sloot zijn indrukwekkende carrière af met zijn afscheidscollege uitgesproken op 28 april 1993, waarbij wel Juliana, Bernhard, Beatrix en Claus aanwezig waren, maar ondergetekende niet. Wel stuurde hij me de tekst toe, omdat hij aan het *Actieblad tegen de Kwakzal-*

verij een citaat had ontleend. In de inleidende woorden van zijn afscheidsoratie ('Van aardappel tot walvis', geheten) staat te lezen dat hij daarin zijn grootste zorgen c.q. ergernissen van dat moment had willen bespreken, zoals daar waren de studentenloting, het taboe op bepaling van hiv-serologie, de euthanasiewetgeving en last but not least 'de rampzalige, toenemende maatschappelijke en politieke aanvaarding van de alternatieve geneeskunde'. Hij besloot uiteindelijk op advies van zijn kinderen en van zijn vriend Van der Tweel om deze controversiële onderwerpen niet te behandelen en gaf meer een overzicht van zijn professionele en persoonlijke levensloop. Hij stond bekend om zijn scherpe pen en die bleek uit een citaat uit zijn oratie waarin hij zich opwond over de KNIL-deserteur Poncke Princen, die in die tijd uitgebreide revalidatie ten deel viel, onder meer van Jan Pronk in 1991 en kort daarna zouden ook een aantal Groen Linkse Kamerleden de 'deserteur en zich strijder voor de mensenrechten noemende Princen' aan de boezem drukken. Meijler daarover: 'De dames kennende, een gepaste edoch nog te lichte straf voor vriend Princen'. Princen ging er volgens Meijler prat op Nederlandse militairen in een hinderlaag te hebben gelokt.

Na zijn oratie schreef Meijler, die destijds VtdK-lid was, nog een vlammend stuk over 'Het grote kwaad van de kwakzalverij' in *Het Parool* van 28 juni 1993, een stuk dat integraal werd overgenomen in het *Actieblad tegen de Kwakzalverij* (sept. 1993, jrg. 104, no 4). Hij citeerde daarin mijn *Hedendaagse kwakzalverij* en professor D.K. de Jongh's magnum opus tegen de homeopathie. Het stuk heeft nog altijd actualiteitswaarde hoewel de sterke overheidssteun voor de kwakzalverij intussen gelukkig wel aanzienlijk is afgenomen.

Toen mij in 2002 de eer te beurt viel een voordracht te houden voor de Vereniging Het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, waarvan hij natuurlijk ook lid was, kwam hij na afloop naar mij toe. Ik had in mijn voordracht op wat badinerende wijze gewezen op de uitgebreide flirtations van onze koninklijke familie met de kwakzalverij (Bernhard, Juliana, Irene et cetera) en hij vond dat niet leuk. Dunning, actief in het Republikeins Genootschap, had er weinig moeite mee, maar Meijler kon er niet mee uit de voeten. 'Die mensen kunnen zich niet verdedigen, het zijn ook maar eenvoudige mensen en het zijn mijn patiënten, op wie ik geen kritiek kan velen.' Hij zegde zijn lidmaatschap van de VtdK op. Ik begreep dat niet: immers juist koninklijke hoogheden en andersoortige BN'ers kunnen door hun voorbeeldfunctie veel ten goede maar ook ten kwade aanrichten en zij moesten op het geven van een slecht voorbeeld toch wel aangesproken kunnen worden? Toen ik in 2007 een stukje in ons blad schreef over de nog veel verdergaande vrijage van de Britse prins Charles met de kwakzalverij, besloot ik hem nog eens uit te dagen en stuurde hem het blad toe. En vroeg hem: Als ik van hem onze eigen koninklijke familie niet mocht kritiseren, gold dat dan ook voor de Britse? Ook wees ik hem op de koninklijke onderscheiding die mij ten deel was gevallen. Ik vond dat hij wel weer lid kon worden. Een rechtstreeks antwoord kreeg ik niet, wel de uitnodiging om in Aerdenhout maar eens een kopje koffie te komen halen, dan konden wij het er nog eens over hebben. Helaas is dat er nooit van gekomen. Dat hij moge rusten in vrede. ■

NCRV-dokter, over kweepeer en citroensap in de nek spuiten

C.N.M. Renckens

De voorgeschiedenis is u bekend: nadat het KNMG-Federatiebestuur met wel verhoopte maar niet verwachte voortvarendheid een aanpassing van het Reglement van de Raad voor de Tuchtrechtspraak KNMG doorvoerde had ik mijn klacht tegen antroposofisch huisarts Staal uit Tilburg opnieuw ingediend. Staal was in 2009 zeer teleurgesteld geweest dat hij zijn visie niet kon geven en kreeg nu op 8 december 2010 alsnog die kans.

De Raad behandelde toen – in de Domus te Utrecht – wel de door mij ingediende klacht tegen de bizarre therapie die Staal in zijn praktijk toepast en vol trots op tv uitdroeg. Bijgestaan door een advocaat verdedigde Staal zich zo goed mogelijk en bleek van mening dat hij een bijzonder waardevolle therapie in handen had, ondanks het feit dat de NHG-standaard en KNO-experts in het geheel niet geïnteresseerd zijn in die malle subcutane injecties (te geven in de nekstreek, gezien de ‘embryologische samenhang tussen neus en nek’), die volgens de antroposoof vaak direct werken, maar bij zeer hevige klachten ook wel meerdere keren per dag gegeven moeten worden. In Duitsland en Zwitserland is men ‘veel verder’: het middel wordt daar vaak gebruikt en er zijn daar zelfs

antroposofische universiteiten. Ernstige bijwerkingen zijn niet gemeld, meestal overigens een veeg teken: denk aan de veiligheid van de homeopathie. Staal kwam met heuse publicaties waarin kweepeer en citroensap ineens ‘Citrus/Cydonia Comp.’ bleken te heten en waarbij de eerste auteur de Triodos-gesubsidieerde ‘lector’ antroposofische geneeskunde aan een Leidse HBO-instelling, basisarts Erik Baars, bleek te zijn, bijgestaan door Savelkoul, een hoogleraar celbiologie en immunologie te Wageningen. Ik kon een verklaring overleggen van hoogleraar KNO van het AMC, mevrouw. prof. dr. W.J. Fokkens, die de literatuur bestudeerde (Baars, Savelkoul, *Mediators in Inflammation*, Vol. 2008, Article ID 496467) en concludeerde dat wij hier te maken hadden met een niet bewezen effectieve en al evenmin bewezen veilige therapie.

De KNMG-gedrageregels stellen zoveel randvoorwaarden aan het eventueel toe mogen passen van alternatieve geneeswijzen, dat die in de praktijk feitelijk prohibitief zijn, hoewel dat (helaas) nergens met zoveel woorden staat. De Raad staat nu voor de zware klus om een eerste jurisprudentie op te bouwen op basis van dit reglement. De afloop is onzeker. Maar dat Staal vrijuit gaat en de volgende keer dat hij een

patiënt met hooikoorts voorstelt injecties met kweeper en citroensap te gaan behandelen rustig en naar waarheid kan zeggen dat hij – met die uit 1920 daterende Steineriaanse geneesmiddelkeuze – geheel binnen de normen van zijn beroepsgroep blijft, dat lijkt mij toch echt ondenkbaar. Uitspraak begin februari 2011: ik houd u op de hoogte.

PS: De Raad heeft op 8 februari 2011 uitspraak gedaan en is van mening dat Staal geen gedragsregels heeft overtreden om welke reden hij mijn klacht afwijst. De Raad acht publicatie van deze uitspraak van belang en biedt zijn arrest aan *Medisch Contact*, het *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht* en aan *Gezondheidszorg Jurisprudentie* aan. In het volgende *NTdK* zal ik uitgebreid ingaan op de vraag hoe het anno 2011 mogelijk is dat een antroposofisch arts, die zijn beroepsgroep belachelijk maakt door bij hooikoorts kweeper en citroensap in de nek te laten inspuiten, kennelijk volwaardig en onbedreigd KNMG-lid (motto KNMG: 'voor verantwoorde medische zorg') kan blijven.

GEZOND SLANK MET DR. FRANK

Na een initiële niet-ontvankelijk verklaring waartegen KNMG-lid Renckens bezwaar aantekende, moest de KNMG-tuchtraad toch tot vervolging overgaan, nadat de KNMG-Federatiebestuur aldus de wenselijkheid daarvan had

uitgesproken. De zittingsdatum staat nog niet vast en eerst is er een schriftelijke uitwisseling van repliek en dupliek zal dat wel ergens dit voorjaar gaan geschieden. Frank van Berkum zelf maakte medio vorig jaar een burn-out door, maar is weer geheel hersteld. Zijn eerste boek verkocht in 2010 175.000 exemplaren en zijn tweede boek is gereed. Hij geeft weer volop interviews en heeft inmiddels een eigen tv-rubriek. Hij heeft veel wrok tegen zijn critici, onder wie VtdK-bestuursleden en voedingsdeskundige prof Martijn Katan.

CENTRAAL TUCHTCOLLEGE: HOGER BEROEP SICKESZ

Op 8 maart vindt de zitting plaats in het Paleis van Justitie te Den Haag. Tevoren waren door Sickesz' advocaat Eblé een beroepsschrift en van de kant van de klagende partij, bijgestaan door mr. Van der Nat van Beeradvocaten een verweerschrift ingebracht. Zoals bekend vraagt Sickesz geen vrijspraak, maar slechts strafvermindering zodat zij als arts kan blijven werken. Een tv-programma dat undercover met de praktijk belde bleek bij de geschrapte Sickesz zo een afspraak te kunnen krijgen voor een behandeling. En dat is ook geheel binnen de wet zolang zij zich maar geen arts noemt, want dat is ze niet meer. Maar geneeskunde is een vrij beroep en genezen, dat kan toch iedereen? ■

Ad hominem

C.N.M. Renckens

DAGBOEK VAN FREDERIKE VAN UILDRIKS (1854-1919), BRUINSMA'S MUZE

Door een Fries VtdK-lid werden wij geattendeerd op de verschijning van het dagboek van de Friese feministe, publiciste, academica Frederike van Uildriks, die de belangrijkste levenspartner is geweest van Vitus Bruinsma (1850-1916), die samen met zijn tien jaar oudere broer Gerrit (Gerhardus Wijnandus) oprichter was van onze Vereniging. Het door Mineke Bosch bezorgde boek dat in de serie Egodocumenten verscheen bij uitgeverij Verloren te Hilversum, geeft een fraai beeld van de Friese en ook wel landelijke intelligentsia van socialisten en vrienden uit die periode. Over Vitus, het elfde kind uit een Leeuwardens katholiek ondernemersgezin van twaalf kinderen, is heel wat bekend. Ik hoopte in het boek vooral wat meer te weten te komen over de eerste voorzitter van de VtdK, dr. Gerrit W. Bruinsma, geneesheer, die zich in Steenberg vestigde. Dat laatste viel tegen: hij wordt zeer regelmatig in de dagboeken genoemd, maar vrijwel steeds betrof dat de aankondiging van een bezoek van hem aan Vitus en Frederike (die nooit zouden trouwen, een in die tijd zeer controversiële daad). Na afloop

schreef Frederike dan steevast dat het bezoek van Gerrit hen 'goed was gekomen'. Vitus was al getrouwd toen hij Frederike leerde kennen na een door hem gegeven lezing. Er ontstond vriendschap met haar en haar gade en er waren gezamenlijke vakanties. Uiteindelijk zou het huwelijk stranden en gingen Frederike en Vitus 'in zonde' samenwonen, eerst in Gorredijk en in 1896 wegens Vitus' afnemende gezondheid in de gezonde omgeving van Lochem. Zowel Vitus als Frederike stuitten met hun libertijnse levenswandel en 'vrije huwelijk' op veel onbegrip, kritiek en verlies van vriendschappen. Met enige gêne moest ik in het dagboek lezen dat Vitus een lezing te Hoorn afzegde omdat Frederike, die hem zou vergezellen, daar niet welkom was. Het was voor Vitus een breekpunt van principiële aard. Met Multatuli, Aletta Jacobs en vele anderen bleef de vriendschap wel hecht en intact. Het dagboek is geschreven in telegramstijl en over Vitus schrijft ze als 'Br'. Toch valt af te leiden dat deze een briljante school- en studiecarrière achter de rug had, want na de HBS te Leeuwarden werd hij toegelaten tot de universitaire examens wegens het tekort aan leraren in exacte vakken. Zonder enig college te hebben gevolgd slaagde hij in 1872 *summa cum laude* voor zijn kandidaats en behaalde hij twee jaar

later zijn doctoraal scheikunde. In 1875 promoveerde hij *magna cum laude* op een plantenfysiologisch en organisch-chemisch onderzoek, dat hij in het scheikundelokaal van de HBS in Leeuwarden had mogen doen. Hij zou leraar worden te Leeuwarden en ook Frederike was lerares. Gefrustreerd door rechterlijke dwalingen in door kwakzalvers tegen hen aangespannen zaken trokken de gebroeders Bruinsma zich in 1888 terug als bestuurders van de VtdK en de redactie van het *Maandblad* trad af. Zij bepleitten opheffing van de Vereniging omdat de financiële strijdmiddelen te kort schoten. De vergadering accepteerde dat niet, de beide broers werden benoemd tot erelid, de zetel van de Vereniging werd verplaatst naar Amsterdam in de hoop op betere rechters en alle stukken in het *Maandblad* zouden voortaan eerst gescreend worden door een jurist. In het dagboek komt de kwakzalverij verder niet meer aan de orde, wel geeft het een indruk van Vitus' ontzagwekkende maatschappelijke betrokkenheid en zijn activiteit binnen organisaties als De Dageraad, de Algemeene Bond voor Kies- en Stemrecht, de Sociaal-democratische Bond, het Algemeen Nederlands Werkliedenverbond, de radicale Kiesvereniging Amsterdam, etcetera. Hij koos in Friesland ooit partij tegen Troelstra.

Zijn laatste jaren had hij een slechte gezondheid en hij stierf op 28 augustus 1916 in het Bethesda Ziekenhuis voor chronisch zieken te Kralingen, Rotterdam. Frederike was toen nog volop actief als publiciste onder andere in *De Amsterdammer*, maar ze werd wel eenzaam na Vitus' overlijden. Ze had hem tijdens zijn opname in Kralingen wekelijks bezocht, maar het viel de mensen in Lochem op, dat zij na zijn dood 'zo zielig rondliep'. Op 20 mei 1919 overleed Frederike in het sanatorium in Gorssel waar zij twee maanden eerder was opgenomen. Mineke Bosch. *De liefde en de vrijheid, natuurlijk. Dagboek van Frederike van Uildriks*. Uitgeverij Verloren, Hilversum ISBN 978-90-8704-178-6.

LUC MONTAGNIER, EEN NOBELPRIJSWINNAAR MET EEN LUCHTJE

In Nederland hebben we Jan van der Greef (wie zegt u?), die in CAM-kring tegenwoordig op handen wordt gedragen en een mooi voorbeeld

is van een 'crazy professor', waarvan elk land of misschien elke universiteit er wel een heeft. Van der Greef is een chemicus, verbonden aan de Leidse universiteit, maar een publieke bekendheid laat staan Nobelprijswinnaar is hij natuurlijk niet. *Runner-up* is professor Hunink uit Rotterdam, maar zij halen het nog niet bij de ernstige kortsluiting die bij Montagnier is opgetreden. Hij ontving zijn Nobelprijs in 2008 als ontdekker van het hiv-virus, hoewel menigeen dacht dat Robert Gallo die eer eerder zou toekomen. Montagnier, verbonden aan het Pasteur Instituut te Parijs, ontpopte zich de afgelopen jaren steeds meer als aanhanger van de homeopathie en hij noemt Benveniste, de man die het 'geheugen van water' bedacht, een hedendaagse Galilei. Dan ben je toch ver heen. In een interview in *Science* van vorige maand (Vol 330, p. 1732, geciteerd door Robert Park op zijn blog) vertelde hij dat hij naar Shanghai zou vertrekken, omdat hij sinds zijn beweringen over de elektromagnetische stralen die vrijkomen uit sterk verdund dna van diverse ziekteverwekkers zoals die van autisme en Alzheimer, bloot staat aan 'de intellectuele terreur van mensen die het niet begrijpen'. Park herinnerde Montagnier in zijn aan hem gewijde blog aan zijn eigen voorstel aan Benveniste, die destijds beweerde dat homeopathisch verdunde middelen elektromagnetische golven uitstraalden die via internet en telefoon konden worden overgedragen aan water dat zich elders bevond. Het protocol had al in *Time* gestaan, maar Benveniste bleef zich onttrekken aan een daadwerkelijk experiment. Nu is hij dood, volgens Park om de finale test te ontlopen, maar het kon ook zijn dat hij aan een homeopathische overdosis was overleden, bijvoorbeeld aan een slok aqua destillata. De grote Franse homeopathieproducent Boiron, waaraan Benveniste later verbonden was, heeft de distributie van zijn product op voornoemde wijze nimmer in de praktijk gebracht.

NU OOK AL VLEERMUIZEN IN HET BERUCHTE SLINGELAND ZIEKENHUIS

Een krantenbericht van 4 januari 2011: 'In 2010 zijn negen vleermuizen aangetroffen in het Slingeland Ziekenhuis in Doetinchem. Op zondag 2 januari 2011 werd opnieuw een vleermuis in de gangen van het ziekenhuis gevangen. Dat meldt

**Slingelandse vleermuis
om zelf in te kleuren**

Saskia de Ree, woordvoerder van het ziekenhuis. 'Het ziekenhuis staat aan de rand van het bos en daar zijn over het algemeen vleermuizen. Een ingang ter grootte van een twee-euro-muntstuk is al genoeg voor de beestjes om binnen te dringen.' De Ree verzekert dat de vleermuizen echt niet aan het plafond van het ziekenhuis hangen. 'Af en toe vliegt er een vleermuis binnen en deze fladderen geschrokken rond in bijvoorbeeld het souterrain of een afdelingsgang.' Actie ondernemen tegen de indringers is niet mogelijk. 'Vleermuizen zijn heel erg beschermd, dus wij mogen ze alleen vangen en weer buiten zetten.' Geen gevaar. De Ree verklaart tot slot dat er geen patiënten in gevaar zijn gekomen. 'Patiënten lopen pas gevaar als ze in contact komen met een vleermuis, maar daar is nooit sprake van geweest.' Vleermuizen kunnen rabiës, hondsdolheid, overbrengen. Het Doetinchemse ziekenhuis kwam in 2008 ook al ongunstig in het nieuws omdat een commercieel *angehauchte* anaesthesist-acupuncturist begonnen was met acupunctuurbehandeling op zijn pijnpoli. Een verwijzing door de huisarts was niet nodig. De betrokken anesthesist, Andy Liem, die zich erop liet voorstaan KNMG-lid te zijn, gaf een interview aan *Mednet magazine* (09/2010), waarin hij erop wees dat zijn reguliere pijnbehandeling soms niet aansloeg. 'Vanwege mijn Chinese achtergrond wist ik dat acupunctuur voor vermindering van pijn kan zorgen. Ik heb toen besloten om de acupunctuuropleiding voor artsen te gaan volgen.' Na het behalen van zijn brevet wilde hij van start gaan, maar eerst moesten alle medische stafleden onafhankelijk hun stem uitbrengen! Zijn voorstel werd aldus aangenomen en met ondersteuning van de raad van bestuur van het ziekenhuis ging hij aan de slag. De recent opgerichte patiëntenvereniging voor acupunctuur kende hem reeds in 2009 de Pruimenbloesemprijs toe voor zijn bijdrage aan de acupunctuur in Nederland. Zo snel kan het kennelijk gaan als je getalenteerd en toegewijd bent. Liem documenteert zijn resultaten

nauwkeurig en gaf het kritische *Mednet* al vast inzage in zijn bevindingen: maar liefst 60% van de uitbehandelde patiënten verbeterde en 37% zelfs zeer aanzienlijk (VAS-score daling van '5 of meer punten'). Van een controlegroep wordt helaas geen melding gemaakt. Na zich beroepen te hebben op steun vanuit de WHO-indicatielijsten voor bewezen effectieve acupunctuur (zoals bekend een beschamend samenraapsel waar bacillaire dysenterie, doofheid, onvruchtbaarheid, hypertensie, depressie, galsteenkoliëken et cetera worden genoemd) komt hij nog met wat koeterwaals over de werking van zijn ooracupunctuur. 'Op het oor zit een landkaart van meridianen, waarin kleine verblijfsnaaldjes worden gestoken. Die blijven twee weken zitten en de patiënt moet ze tweemaal daags stimuleren.' En dan over de theoretische basis: 'Bij een acupunctuurbehandeling kan op bepaalde pijnpunten endorfine gemeten worden. Daarnaast kan de cerebrale modulatie gemeten worden als effect van een behandeling met acupunctuur.' 'Ja, dat haalt je de koekkoek, gemeten worden kan natuurlijk vrijwel alles, maar wat zegt dat? Ik zie maar twee mogelijkheden: Of hij weet dat dit nietszeggende zinnen zijn waarmee hij simpele zielen hoopt te kunnen imponeren, of – ernstiger – hij meent dat hij hiermee iets belangrijks heeft gezegd. Jan Blokker schreef eens over zo'n type: hij kan lorre zeggen en denkt dan ook nog dat dat wat betekent. In dat laatste geval – en ik vrees dat we daar mee te maken hebben – is die Liem nog veel dommer, dan waarvoor ik de gemiddelde gediplomeerde arts-acupuncturist altijd al hield. Wat de vleermuizen hiermee te maken hebben, dat blijft vooralsnog onduidelijk. Ik sluit echter niet uit dat Liem – wegens zijn Chinese achtergrond – toevallig ook weet dat Chinese kruiden geneeskrachtig zijn en dat het ongedierte afkomt op rondslingerende kruidenrestanten in de pijnpoli van Andy 'pruimenbloesem' Liem. Eens flink de bezem erdoorheen wil dan nog wel eens wonderen doen.

SICKESZ REEDS IN 2002 VOOR MEDISCH TUCHTCOLLEGE VEROORDEELD

Tijdens de behandeling van de laatste tuchtzaak tegen Sickesz, die er op 14 juli 2010 toe leidde dat zij met onmiddellijke ingang werd geschrapt in het artsen BIG-register, was er sprake van

twee eerdere tuchtzaken waarbij zij betrokken was. Een van die zaken konden wij achterhalen. Het betreft zaak 2002/113, een zaak die Sikesz in eerste instantie een waarschuwing opleverde, welke maatregel vervolgens in hoger beroep door het Centraal Tuchtcollege werd bevestigd. De klager was de echtgenoot van een patiënte, die Sikesz verwijten maakte over de behandeling, het gebrek aan uitleg erover en over de bejegening. De man had tot grote woede van Sikesz, een woede die zij nog ter zitting vertoonde, getracht de behandeling van zijn vrouw te doen beëindigen, waarop Sikesz hem beledigde in bewoordingen die ook te maken hadden met zijn buitenlandse afkomst. Volgens klager en zijn vrouw zou Sikesz hem hebben uitgemaakt voor 'stom rond', 'varken' en 'stomme buitenlander'. Het college in eerste aanleg oordeelde deze bewoordingen als 'onnodig kwetsend' en zeer laagbaar omdat Sikesz er ook ter zitting geen blijk van gaf te beseffen, dat een patiënt het recht heeft met haar van mening te verschillen. Sikesz ontkende de geciteerde woorden te hebben gebruikt, zij zou niet verder gegaan zijn dan: 'domme buitenlander' en mogelijk 'eigenwijs mannetje'. Tijdens het hoger beroep kwam het Centraal Tuchtcollege tot de conclusie dat het gebruik van de meer denigrerende terminologie niet bewezen geacht kon worden. Wel was direct duidelijk dat Sikesz 'woest' was geweest toen de man ingreep en Sikesz daadwerkelijk belette zijn vrouw op haar pols te slaan. De situatie liep daarna zo uit de hand dat verdere behandeling niet meer mogelijk was. (Arrest uitgesproken op 4 maart 2003 door mr. R.A. Torrenga, voorzitter CTG.)

De wijze waarop Sikesz in 2002 de klagende man beledigde past wonderwel bij de racistische uitlatingen over negers in haar boek *Bewust zijn* (Ankh Hermes, 1978), waarin zij het zwarte ras afschildert als seksueel losbandig, lui en in een lagere fase van ontwikkeling verkerend dan het superieure blanke ras.

EEN HOERAATJE VOOR ACUPUNCTURIST B. OF: GROVE RECHTERLIJKE DWALING IN HOGER BEROEP GECORRIGEERD

In het *NTtdK* van juni 2009 berichtten wij u over de uitspraak van en Haarlemse rechter, die acupunctuur aangeboden door een arts hoger aan-

sloeg dan die aangeboden door een 'acupuncturist op fysiotherapeut-niveau' en aan de laatste derhalve geen BTW-vrijstelling wilde toestaan. Wij betoogden dat hier sprake was van een grove dwaling, omdat de kans op het bereiken van een placebo-effect, het hoogst bereikbare met Chinese acupunctuur, groter is bij een zorgeloze naïeveling dan bij een academisch geschoold medicus. Immers de noodzaak om alle medische kennis, die een arts zich ooit heeft eigen gemaakt, te verdringen moest het ongeremde geloof in de werking van de Chinese naaldkunst toch wel ondermijnen. Alle kennis van anatomie, medische psychologie, onderzoeksmethodologie en dergelijke moet voortdurend worden verdrongen om cognitieve dissonantie onschadelijk te maken en zo iets moet wel in het nadeel van de arts-acupuncturisten werken. Omdat dus de resultaten van de fysiotherapeut en aan hen gelijk te stellen naaldartiesten eerder beter dan slechter zullen zijn dan die van de artsen, adviseerden wij acupuncturist B. in hoger beroep te gaan. Dit was niet aan dovemansoren gezegd en hoewel het Amsterdamse gerechtshof ook wel eens oliedomme uitspraken heeft gedaan – denk aan Sikesz – nu ging het goed.

Vol tevredenheid berichtte de Nederlandse Vereniging voor Acupunctuur (NVA) in een persbericht van 27 oktober 2010, dat men gewonnen had. Een stuk uit de tekst: 'Het gerechtshof in Amsterdam heeft beslist dat de dienstverlening van een acupuncturist die lid is van de Nederlandse Vereniging voor Acupunctuur (NVA) moet worden vrijgesteld van BTW. (...) In geschil was de vraag of de dienstverlening van een acupuncturist die niet valt onder de wet BIG (Beroepen Individuele Gezondheidszorg), moet worden vrijgesteld van BTW. Beroepsbeoefenaren die wel onder de wet BIG vallen, zijn niet BTW-plichtig. De rechtbank in Haarlem oordeelde dat de dienstverlening van de acupuncturist niet kan worden vrijgesteld van BTW omdat deze niet het vereiste kwaliteitsniveau zou hebben. In hoger beroep besliste het gerechtshof in Amsterdam anders. Er is geen verschil in kwaliteit van de diensten als deze zouden zijn uitgevoerd door een arts of fysiotherapeut. Deze laatsten vallen onder de regels van de wet BIG.

Een belangrijke overweging bij het oordeel van het hof is dat de acupuncturist lid is van de NVA, de grootste beroepsvereniging voor

acupuncturisten in Nederland. De NVA eist van haar leden een vooropleiding op minimaal hbo-niveau in biomedische en beroepsgerichte disciplines. *De NVA heeft de door de acupuncturist gevolgde opleiding als vooropleiding erkend. Het hof concludeert daaruit dat deze opleiding minimaal een hbo-niveau heeft.* (cursivering CR) Hierbij is ook van belang dat de BTW-vrijstelling wel geldt voor artsen en fysiotherapeuten die een door de NVA erkende acupunctuuropleiding hebben gevolgd.' Het hof bepaalde dat de vrijstelling van BTW geldt voor acupuncturisten die een door de NVA erkende medische vooropleiding op minimaal hbo-niveau én een door de NVA erkende acupunctuuropleiding met succes hebben afgerond. De minister tekende eerst beroep aan, maar liet 30 september jl. weten dat hij dit pro forma ingediende cassatieberoep hiertegen in-trekt omdat is gebleken dat de uitspraak van het hof is gebaseerd op een juiste rechtsopvatting. Vermoedelijk doelt de minister hier op het zogenaamde. Solleveld-arrest: de Soester fysiotherapeut en stoorveld-bestrijder Solleveld werd ook vrijgesteld van BTW na een uitspraak van de rechter in 2004.

De uitspraak heeft twee kanten: terecht is nu vastgesteld dat het ooit behaald hebben van een artsdiploma iemand nog niet automatisch tot een betere prikker maakt dan hij/zij die slechts iets op fysiotherapieniveau heeft bestudeerd. Curieus en natuurlijk ridicul is dat de NVA, die kwakzalversclub, nu tot een positie is verheven waarin men de fiscus mag vertellen wie een kwalitatief goede acupuncturist is, wie niet en welke vooropleiding zich op een 'hbo-niveau' bevindt. Waaraan zouden ze dat in godsnaam te danken hebben?

MR. J.J. (JAN) VIS (1933-2011)

Op 24 januari 2011 overleed in zijn woonplaats Zeist de bekende D66-senator (van 1980 tot 2003) en staatsrechtgeleerde mr. J.J. Vis. Hij begon zijn carrière als parlementair journalist bij onder meer *NRC Handelsblad* en was later hoogleraar staatsrecht in Groningen. Als Eerste

Kamerlid mede-initiatiefnemer van een voorstel voor een enquête en mede-interpellant toen minister Deetman buiten de vergadering met aftreden had bedreigd om zo de CDA-fractie onder druk te zetten. Heldere, zakelijke betoogtrant en daardoor met gezag sprekend. Hij had in 1994 als informateur een belangrijk aandeel in het tot stand komen van het eerste paarse kabinet. Sloot zijn loopbaan af als staatsraad.

Ik vond Vis altijd een verstandige, heldere en beschaafde man en keek er dan ook bijzonder van op, toen uit de talrijke rouwadvertenties bleek dat hij de antroposofische levensovertuiging was toegedaan. De man heeft kennelijk een soort meervoudige persoonlijkheid gehad voordat die diagnose in zwang kwam, want ik kan zijn heldere schrijf- en denktrant en het libertaire D66 maar moeilijk rijmen met het duistere zeeslangenproza van Rudolf Steiner. Toch moet hij niet voor niets in Zeist zijn gaan wonen en uit de functies die hij bekleedde blijkt overduidelijk dat het hem ernst was: voorzitter Vereniging Vrije School te Groningen tot 1994, lid curatorium Vrije Hogeschool te Driebergen tot 1991, lid raad van commissarissen Triodos Bank N.V., van 1995 tot 2006, lid bestuur Stichting DIALOOG, stichting ter bevordering van dynamische oordeelsvorming, lid Raad van Toezicht Stichting Arta-Lievegoedgroep, omstreeks augustus 2001.

Hij heeft er wellicht helemaal niets mee te maken gehad, maar opeens schoot mij weer te binnen dat het 'redelijke' D66 in de jaren '90 erg foute opvattingen over de alternatieve geneeskunde in zijn verkiezingsprogramma had staan. Van der Smagt schreef tevergeefs een felkritisches stuk ertegen, maar een fatsoenlijke respons bleef uit. Men schermde toen met de omnieuze term 'pluriforme geneeskunde' en had de zwerigerige homeopathische arts Lex Rutten in de programmacommissie benoemd. Els Borst had er kennelijk niets over te vertellen gehad.

Vis, zoon van een kunstschilder die als kind de Vrije School in Bergen volgde, laat een vrouw en vier dochters na. Dat hij moge rusten in vrede. ■

Fraude in academisch proefschrift Rotterdam

C.N. M. Renckens

Promotor professor M. Hunink, leeropdracht radiologie en klinische epidemiologie, beleefde op 9 december 2010 haar *finest hour*, want het onderzoeksprogramma 'Integrative medicine', waarvan zij 'principal investigator' is, leverde haar eerste promovendus af: de fysiotherapeut-acupuncturist Van den Berg.

De onderliggende hypothese van de in het proefschrift nu 'aangetoonde' effectiviteit van moxa-branden boven de kleine teen (om kinderen in de baarmoeder te laten draaien) is absurd en een serieuze poging het werkingsmechanisme uit te leggen wordt niet gedaan. De kolderieke uiteenzetting over 'prikkeling van baarmoeder en placenta' via opwarming van acupunctuurpunt Bl 67 kan natuurlijk niet als serieus gelden. Kwalijker en ongetwijfeld frauduleus is dat de meta-analyse reeds bij het verschijnen van het proefschrift verouderd en incompleet was met weglating van goed Europees onderzoek waaruit niets van die werkzaamheid bleek. Was deze studie wel geïnccludeerd in de gepresenteerde meta-analyse dan was de grond onder de publiekelijk uitgedragen conclusie ('Acupunctuur helpt baby met stuitligging om te draaien', kraaide het persbericht van het ErasmusMC op 16 december 2010) direct weggevallen. De afdeling verloskunde van het EMC heeft al laten weten er niet over te peinzen het moxa branden als behandeling van stuitligging te gaan invoeren, hoewel chef de clinique Duvetot co-promotor was en mede-auteur van enkele artikelen uit het proefschrift.

We kunnen na dit visitekaartje van Huninks onderzoeksgroep nog meer moois verwachten, want ze schreef in Onderzoeksprogramma 2009, dat 'complementaire behandelingen nuttig zijn om patiënten te helpen zelf in hun gezondheids-

zorg te participeren'. Op de rol in Rotterdam staan: homeopathie, acupunctuur, chiropraxie, homeopathie en osteopathie, natuurgeneeskunde, antroposofische gezondheidszorg en bioresonantie.

Wetenschappelijk onderzoek naar de werkzaamheid van alternatieve geneeswijzen, dat werd in de jaren '80 en '90 rijkelijk door onze overheid gesubsidieerd, maar het heeft nimmer geleid tot transfer van een alternatieve geneeswijze naar de reguliere geneeskunde. In de VS fungeert nog altijd de National Center for Complementary and Alternative Medicine, dat dankzij sympathiserende parlementariërs een grote hoeveelheid geld kan uitgeven, en die hetzelfde type onderzoek doet. Ook dat Amerikaanse onderzoek heeft totnogtoe ook nimmer een werkzame alternatieve geneeswijze gevonden.

Natuurlijk weten u en ik dus wel dat ook dat onderzoek in Rotterdam weer dood zal lopen, tenzij men er een gewoonte van maakt te frauderen, maar onschuldig acht ik dit alles beslist niet. Onderwijs aan medisch studenten in c.q. over geneeswijzen waarvan de werkzaamheid niet is aangetoond en dat door een hoogleraar die kennelijk enthousiast is voor deze sector, zo iets is niet ongevaarlijk. Zo worden namelijk uit studenten die minder stevig in hun schoenen staan alternatieve artsen gekweekt. De Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft dekaan Pols per brief gevraagd om snel in te grijpen. ■

Correspondentie

Correspondentie met Helen Dowling Instituut Op 30 december 2010 per e-mail ontvangen:

‘Geachte Vereniging tegen Kwakzalverij,
Woensdag 29/12/10 las ik op pagina 9 van de *NRC* een stuk van Frits van Dam over de acupunctuurbehandeling in het EMC bij stuitliggingen.

Begrijpelijk dat hij er vraagtekens bij plaatst. Tot mijn verbijstering vond hij het echter blijkbaar nodig om aan het eind van zijn betoog ook het Helen Dowling Instituut een veeg uit de pan te geven. Hij stelt dat wij aan ‘psycho-oncologische kwakzalverij’ doen, naar mijn mening volkomen ongefundeerd en uit de lucht gegrepen.

Ons instituut helpt mensen met kanker en hun naasten in een moeilijke periode van hun leven emotioneel overeind te blijven. Wij kunnen mensen absoluut niet genezen, dat maken we voortdurend mondeling en schriftelijk duidelijk. Voor genezing moeten patiënten niet bij ons zijn, maar bij hun medisch specialist. Deze maand hebben we in onze Nieuwsbrief ook duidelijk stelling genomen tegen de opvatting van Adriaan Honig dat kanker zou worden beïnvloed door depressie (zie bijlage). Mocht u daar prijs

op stellen, dan zal ik u de gehele Nieuwsbrief graag (digitaal) opsturen. Afgelopen zomer hadden we over deze kwestie al een ingezonden brief gestuurd naar *de Volkskrant* met dezelfde strekking, maar die werd niet geplaatst.

Kortom, het Helen Dowling Instituut biedt professionele, therapeutische hulp als er sprake is van angst, depressie, vermoeidheid e.d. Onze therapeuten zijn regulier opgeleid, hanteren gangbare methodieken (m.n. cognitieve gedragstherapie en systeemtherapie) en hangen geen alternatieve theorieën en methodes aan. In geval van ernstige stemmingsstoornissen raadplegen wij onze psychiater voor eventuele reguliere medicatie.

Dus, noch onze intenties, noch onze methodes vallen onder uw definitie van kwakzalverij.

Het artikel ‘Psychological factors and cancer development: *Evidence after 30 years of research*’. van onze senior-onderzoeker Bert Garssen, goed bekend bij de heer Van Dam, uit 2004 wordt op uw site nota bene gebruikt als steun tegen de opvatting dat er een relatie zou bestaan tussen psyche en kanker. En terecht, want ons instituut staat vierkant achter de conclusies van Garssen.

Het is mij natuurlijk bekend dat uw opvatting over het Helen Dowling Instituut met name ligt

in de periode dat Marco de Vries er de scepter zwaaide. Zoals u weet is hij ruim tien jaar geleden vertrokken en inmiddels overleden. Hoe het Helen Dowling Instituut vroeger ook was, het huidige instituut laat zich niets gelegen aan alternatieve of kwakzalverige opvattingen en methodes. De conclusies van Hans Schilder zijn dan ook niet de onze. Sterker, de heer Schilder probeert ons voortdurend zijn opvattingen aan te prijzen en kritiseert ons vanwege onze standpunten.

Ik mail u dit, omdat ik het enorm betreurt dat wij nu opnieuw in de hoek van kwakzalvers worden geplaatst. Dat doet naar mijn mening geen recht aan onze integere manier van werken.

Ik stel het op prijs als u een reactie wilt geven op deze mail.

Met een vriendelijke groet,

Dr. Bram Kuiper

Directeur Helen Dowling Instituut

Onze reactie luidde als volgt:

'Geachte heer Kuiper;

Het spijt mij dat u zich gekwetst voelt door een korte passage in het artikel van de secretaris waarin uw instituut genoemd wordt. Met meer dan gemiddeld genoegen nam ik nogmaals kennis van de kracht waarmee u zich distantieert van de zwarte jaren van het HDI, met veel te ver gaande uitspraken van Marco de Vries (ik zie altijd als ik aan het HDI denk kankerpatiënten voor me, die in de vrije natuur schilderen en boetsen om hun overleving te bevorderen, gevolg van de wrede onzin zoals destijds door het HDI werd uitgedragen) en het malle proefschrift van HDI-medewerker Schilder. Ik ben bereid in het stuk zoals dat op onze site staat een toevoeging te schrijven waarin ik duidelijk maak dat we het hier over het verleden van het HDI hebben, waarvan u zich nu distantieert. Ook ben ik bereid aan uw 'reputatieherstel' bij te dragen door uw brief in ons tijdschrift te publiceren.

Toch zou ik u twee zaken in overweging willen geven: kies toch een andere naam om de breuk met het kwakzalversverleden definitief te voltrekken! Het Utrechtse Parapsychologisch Instituut heet tegenwoordig het Van Praag Instituut, overigens zonder veel van zijn oude opvattingen op te hebben gegeven. Over Tenhaeff hoor je ze daar niet meer. Zoiets zou u ook kunnen doen. Maar – mijn tweede punt – er bestaat

ook nog altijd de Marco de Vriesprijs voor psychosociale oncologie: hij wordt dus nog altijd door u vereerd! Ook daarmee zou u echt op moeten houden.

Met hoogachting,

Dr. Cees N.M. Renckens, voorzitter VtdK'.

Waarop Kuiper ons liet weten dat een naamsverandering een brug te ver was: veel mensen hebben positieve associaties bij de naam Helen Dowling en die Marco de Vriesprijs, die is al lang opgeheven.

Vervolg correspondentie met gemeente Den Haag over haar steun aan het Wereld Acupunctuur congres

'Geachte heer Renckens,

Wij hebben uw brief d.d. 4 november jl. in goede orde ontvangen. U spreekt in genoemde brief uw ongerustheid uit over de steun die de gemeente Den Haag heeft verleend aan het *7th World Congress of Chinese Medicine* dat op 1 en 2 oktober jl. heeft plaatsgevonden in het World Forum in Den Haag.

Ik kan u berichten dat het congres een groot succes was en dat Den Haag er baat bij heeft als dit soort grote congressen in onze stad plaatsvinden. Wij zullen dit beleid dan ook niet wijzigen. Daarnaast voert Den Haag een actief China beleid waar dit congres goed in past. Ik meen u hiermede voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet, Ronald Koster

Senior Accountmanager gemeente Den Haag

Toen wij nogmaals vroegen naar het bedrag dat Den Haag had geschonken, reageerde Koster afwerend: het exacte bedrag wilde hij niet noemen, maar het was wel 'substantieel' geweest.

Onze reactie d.d. 23 november 2010:

'Geachte heer Koster;

Ik zou toch graag vernemen hoe groot het bedrag is dat uw gemeente aan deze bijeenkomst heeft gespendeerd en meen daarop – met een beroep op de Wet Openbaarheid van Bestuur – ook recht te hebben. Waarom deze geheimzinnigheid als het officieel beleid van Den Haag is en niet gezien wordt een incidentele uitgijver?

Bij voorbaat dank,

Dr. C.N.M. Renckens'

Vervolgens dit:

'Geachte heer Renckens,

Wij hebben uw bericht in goede orde ontvangen. Het college van B&W zal zo spoedig mogelijk maar in ieder geval binnen de wettelijke beslistermijn van vier weken een beslissing op uw verzoek nemen.

*Met vriendelijke groet,
Ronald Koster, etc.'*

Op 17 december ontvingen wij de volgende brief:

'Geachte heer Renckens,

In uw brief van 23 november 2010 vraagt u ons met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (WOB) hoe groot het bedrag is dat de gemeente Den Haag heeft bijgedragen aan het *7th World Congress of Chinese Medicine* (WCCM) dat op 1 en 2 oktober 2010 heeft plaatsgevonden in het World Forum in Den Haag.

In antwoord hierop kunnen wij u berichten dat de gemeente Den Haag het WCCM congres heeft ondersteund met een subsidie van € 50.000,00.

Wij menen u hiermede voldoende geïnformeerd te hebben.

Het college van burgemeester en wethouders, Mw. A.W.M. Bertram, de secretaris en J.J. van Aartsen, de burgemeester.'

Wij hebben deze correspondentie uiteraard onder de aandacht gebracht van de Meester Kackadorisprijsjury 2011.

Correspondentie met decaan medische faculteit Erasmus MC, voor de aanleiding zie elders in dit blad (pagina 34). Op 25 januari 2011 ontvangen:

'Geachte heer Renckens,

In antwoord op uw schrijven d.d. 15 januari 2011 en in reactie op de door u aangeboden toelichting meld ik u gaarne het volgende.

Allereerst wil ik erop wijzen dat de wetenschappelijke vrijheid binnen de internationale academische wereld geldt als een grote verworvenheid. Hierbij hoort per definitie een kritische grondleiding ten aanzien van hetgeen uit deze wetenschappelijke vrijheid voortkomt.

Belangrijk uitgangspunt is verder dat wetenschappelijke bevindingen niet altijd binnen het

domein van de biomedische wetenschappen behoeven te vallen. Juist om kwakzalverij te voorkomen doen wij wetenschappelijk onderzoek naar beweringen uit de complementaire geneeskunde. Wij willen bewijs verkrijgen pro of contra, om op deze wijze zin van onzin te kunnen onderscheiden. Hiermee volgen wij het voorbeeld van onze collega's op instituten als Harvard, Karolinska, Mayo Clinic en de University of California.

Het is mijn verantwoordelijkheid als decaan van het Erasmus MC de grondregel te bewaken dat wetenschappelijk onderzoek wordt verricht volgens de regelen der wetenschap. Ik kan u verzekeren dat ik dat ook gedaan heb ten aanzien van het onderzoek van mevrouw prof.dr. M. Hunink en haar promovenda.

*Met vriendelijke groet,
Prof.dr. H.A.P. Pols*

Decaan, vice-voorzitter Raad van Bestuur'

Prof. Hunink

Het bestuur van de VtdK is weinig ingenomen met deze oppervlakkige en gemakzuchtige verwijzing naar een nieuw soort onderzoek, kennelijk buiten het domein van de biomedische wetenschap gelegen, en met het geheel niet ingaan op onze inhoudelijke bezwaren tegen het onzinnige en vermoedelijk frauduleuze proefschrift van fysiotherapeut-acupuncturist Ineke van den Berg, gevestigd in Rodenrijs en – naast haar twee dagen per week aanstelling aan het Erasmus MC – ook geverseerd in: Chinese kruidengeneeskunde, Macedonische methode bij dystrofie, mental coaching/psycho-punctuur, medical taping concept en anti-aging. (Bron: www.praktijkrodenrijs.nl)

Dr? Ineke van den Berg

Op woensdag 5 januari 2011 ontving de secretaris van de VtdK de volgende e-mail:

'Contraproductief sarcasme,

Met veel plezier lees ik al jaren het *NTtdK*. De sceptische en meestal sarcastische toon draagt zeker bij aan mijn leesplezier. Recent las ik het stuk over acupunctuur aan het Erasmus MC in Rotterdam, gepubliceerd door secretaris Frits van Dam in *NRC Next* op 29 december 2010, digitaleeditie.nrc.nl/NH/2010/11/20101229_/1_09/article3.html).

Ook interessant waren de lezersreacties en de reactie van de 'wetenschappers' van het Erasmus MC. Vooral de lezers benoemden de sarcastische toon van het stuk en klaagden over een gebrek aan argumenten. Hierin moet ik ze helaas gelijk geven. Hoewel ik het standpunt van de vereniging in deze volledig onderschrijf en het sarcasme leidt tot vermakelijke teksten, is er een keerzijde. Het sarcasme werkt namelijk contraproductief omdat het de indruk wekt dat de antikwakzalvers alleen maar tegen zijn en niet open staan voor discussie. Hoewel ikzelf nauwelijks een discussie over alternatieve geneeswijzen kan voeren zonder te vervallen in hoon en sarcasme verwacht ik dat wel van de boegbeelden van deze vereniging. Zie het prachtige voorbeeld van Ernzt en Singh in het boek *Trick or Treatment*, waarin zeer bedachtzaam en nauwgezet de verschillende alternatieve behandelwijzen worden besproken. De eindconclusie van de auteurs is dezelfde als die van de VtdK (het werkt niet), maar door het achterwege laten van sarcasme is de boodschap veel krachtiger. Ik heb het zelf ondervonden in discussies met leken. Met een sarcastische toon bereikte ik helemaal niets. Nadat ik mijn strategie aanpaste, en in staat was om op een rustige toon uit te leggen hoe homeopathie nou precies (niet) werkt, had ik veel meer succes. Ik pleit niet voor een volledige ban op sarcasme (dat zou mijn leesplezier te veel bederven), maar vooral publicaties buiten het *NTtdK* mogen wat mij betreft inhoudelijker en bedachtzamer.

'Neither irony or sarcasm is argument' – Samuel Butler

Hans Daniels, longarts te Amsterdam'.

De secretaris antwoordde:

'Geachte heer Daniels,

Het probleem dat u aansnijdt ken ik maar al te goed. Daar worstelen we voortdurend mee in

de VtdK. Ik reageerde op het snorkende persbericht van het EMC. Volgens mij is een discussie in de *NRC* toch van een andere orde van grootte dan met een *Telegraaf*-publiek (in die krant had ik overigens een column). Dan is mijn toon een andere. Overigens heb ik behalve een ingezonden brief van Hunink c.s. en van Gerard te Meerman in de krant van gisteren geen enkele reactie gezien. De reactie van Hunink was voorspelbaar en Te Meerman viel me zeer bij. Ik kreeg overigens nogal wat bijval vanuit het EMC zelf!

Ik weet overigens niet hoe je op een andere toon moet schrijven over een krankzinnige hypothese over het verwarmen van de kleine teen en het draaien van een foetus. Het erge was dat in de promotiecommissie ook nog een gynaecoloog zat. Ik stuur uw mail door naar de hoofdredacteur van ons blad.

*Met vriendelijke groet,
Frits van Dam, secretaris'.*

De heer Meijer te Dinxperlo zond ons een mail d.d. 19 december 2010, gericht aan de redactie van *De Gelderlander* waarin hij reageerde op een interview van Henk Harmsen met Sorcha Sickinghe in de krant van 18 december 2010:

*'Geachte heer/mevrouw,
Homeopathie in Kenia.*

Het zaterdaginterview van Henk Harmsen van 18 december werd gehouden met de klassiek homeopaat (geen arts) Sorcha Sickinge uit Mariënveld. Dat mevrouw Sickinge aangeeft met de homeopathie, een nog nooit wetenschappelijk bewezen behandelwijze, allerlei ziektes te kunnen bestrijden is al opmerkelijk genoeg. Maar ronduit misdadig vind ik het dat ze mensen die lijden aan hiv/aids en malaria, en die vaak erg ziek zijn, de volstrekt valse hoop geeft dat hun ziektes met homeopathie te behandelen zouden zijn. Hiermee staat mevrouw Sickinge wat mij betreft op één lijn met de op dit punt door alle aids-deskundigen zeer bekritiseerde Zuid-Afrikaanse president Jacob Zuma die aangaf na seksueel contact met een seropositieve vrouw een douche te nemen om daarmee het risico van hiv-besmetting te beperken. Was het maar zo simpel !

*Met vriendelijke groet,
J.H. Meijer.*

Register artikelen

Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij 2010

A

Ad hominem	nr. 2	2010	pag. 12
	nr. 3	2010	pag. 23
	nr. 4	2010	pag. 17
Antikwak-librije: drie nieuwe aanwinsten	nr. 3	2010	pag. 19

B

Baas boven baas: slikt u maar	nr. 4	2010	pag. 28
Bijsteek: in Adelboden	nr. 3	2010	pag. 18
Bijwerkingen: traditionele Chinese 'geneesmiddelen' en 'natuurlijke' medicijnen	nr. 3	2010	pag. 28
Brief aan: IOCOB	nr. 2	2010	pag. 2
Bruinsma-erepenning: voor Piet Borst	nr. 4	2010	pag. 15
BTW op kwakzalverij: Klink & de jager zwichten voor Kamermeerderheid	nr. 1	2010	pag. 20

C

Correspondentie: brieven of mails van/aan redactie of voorzitter	nr. 1	2010	pag. 28
	nr. 2	2010	pag. 39
	nr. 3	2010	pag. 39
	nr. 4	2010	pag. 43

D

Domheid Kampenaren: herbevestigd	nr. 1	2010	pag. 16
:reacties	nr. 2	2010	pag. 22
Dr. Chun Lee Oei-Tan: geridderde arts-acupuncturiste	nr. 4	2010	pag. 32
Driedubbeltalent: wie is Arie Bos?	nr. 1	2010	pag. 25

F

Fucoxantine: nieuwe afslankpil?	nr. 3	2010	pag. 15
---------------------------------	-------	------	---------

G

Gelijke monniken, gelijke kappen	nr. 2	2010	pag. 23
Glucosamine, onzalig middel	nr. 4	2010	pag. 29
Goede raad is (niet) duur	nr. 2	2010	pag. 19
Grunberg: kwakzalver?	nr. 4	2010	pag. 35

H

Haan voor Asklepion (1)	nr. 3	2010	pag. 21
Hinderlijke verontreiniging: eeuw discussie	nr. 2	2010	pag. 35

I			
Ik qi, ik qi wat jij niet qi-t	nr. 1	2010	pag. 2
In memoriam: Salomon Lelie, Wiebe Veenema en Voorhoeve	nr. 3	2010	pag. 33
Ironie: Schellekens antwoordt	nr. 2	2010	pag. 31
J			
Jaarrede: van de voorzitter	nr. 4	2010	pag. 5
Jaarvergadering: aankondiging	nr. 2	2010	pag. 1
: agenda	nr. 3	2010	pag. 1
: verslag	nr. 4	2010	pag. 1
Jammer: geen reisje naar Berlijn	nr. 1	2010	pag. 18
K			
Kackadoris' nazaten	nr. 1	2010	pag. 23
Kackadorisprijs: voor Triodos Bank en Foundation	nr. 4	2010	pag. 9
: shortlist	nr. 3	2010	pag. 5
Kanazawa	nr. 4	2010	pag. 31
Kort: Puur zonde	nr. 1	2010	pag. 4
- Voedingssupplementen en maculadegenaratie	nr. 1	2010	pag. 15
- Kamperuien	nr. 1	2010	pag. 17
- Toch nog erkenning	nr. 1	2010	pag. 19
- Beweringen 'wetenschappelijk' archief Solgar Vitamins: onjuist	nr. 1	2010	pag. 22
Kruiden en planten: weten van wanten	nr. 4	2010	pag. 25
Kwakzalverij door bril verzekeringsarts: symposiumverslag	nr. 1	2010	pag. 12
L			
Lifewave patches: voor wie erin gelooft	nr. 2	2010	pag. 9
Lopende zaken: o.a. Kamsteegs Keac/ Tuchtraad en dokter	nr. 4	2010	pag. 38
Frank/ Sickesz/ ombudsman over IGZ en hoger beroep tegen kwakzalvers rond Millecam			
M			
Manuele geneeskunde: nieuws over de ruggengraat van de kwakzalverij	nr. 2	2010	pag. 4
Mening geneeskundestudenten over: altern. beh.wijzen	nr. 4	2010	pag. 22
N			
Normen- en waarden- Chinese TCM producten?	nr.1	2010	pag. 8
P			
Paardenplacenta's: dreigend tekort	nr. 2	2010	pag. 20
Paranormaal bestuurd organen	nr. 3	2010	pag. 31
Pudding proof: in the eating	nr. 2	2010	pag. 33
R			
Rectificatie: inzake Keppel Hesselink	nr. 3	2010	pag. 32
Register artikelen <i>NTtdK</i> 2009	nr. 1	2010	pag. 31
S			
Shortlist kandidaten Kackadorisprijs 2010	nr. 3	2010	pag. 5
Singh versus British Chiropractic Association	nr. 3	2010	pag. 38
Skepp: bestaat 20 jaar	nr. 3	2010	pag. 12
Sperma: dol op stampot	nr. 4	2010	pag. 11
Symposium 2009: verslag	nr. 1	2010	pag. 12
2010: Bewijs geleverd? Oordelen over alternatieve behandelwijzen	nr. 3	2010	pag. 2
2010: verslag	nr. 4	2010	pag. 17
V			
Vereniging: professionaliseert	nr. 1	2010	pag. 1
Vijf eredoctoraten Antwerpen: o.a. voor H. Timmerman	nr. 1	2010	pag. 10
W			
Wenken: voor de minister van financiën	nr. 4	2010	pag. 7

INHOUD

Iets tussen geneeskunde en prostitutie: alternatieve geneeswijzen	1
Wonder(lijk) spul	4
Enkele reacties op de Kackadorisprijs 2010	7
De <i>Triodos Foundation</i> en de antroposofische geneeswijze	9
Optreden tegen kwakzalverij in de diergeneeskunde	11
Jan Willem Nienhuys gestopt als webmaster	16
Rectificatie	18
VSM zoekt twee loopbaanadviseurs	19
Acupunctuur	21
<i>Sino-Dutch Centre for Preventive and Personalized Medicine</i>	23
In memoriam	25
Lopende zaken	27
Ad hominem	29
Lof der zotheid	34
Correspondentie	35
Register	39